

...nela
...nien
...ssa

23
*Marja
Salmela*

*Pakenevien
parissa*

*Porvoossa
Werner Söderström
Osakeyhtiö*

PAKENEVIEN PARISSA

MARJA SALMELA

PAKENEVIEN PARISSA

KERTOMUKSIA

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

PORVOOSSA WERNER SÖDERSTRÖM
OSAKEYHTIÖN KIRJAPAINOSSA 1914

»Sodan merkeissä elämme.» »Pakolaisten parissa kuljimme», näin sanovat nykyään ihmiset toisilleen.

Miksi?

Siksi että suuri maailmansota syttyi ja sen alkulähteiltä haarautui vuolas virta, joka kuljetti satoja, tuhansia pakenevia maahan ja maasta eteenpäin kohden lopullista päämäärää.

Mutta kuuluneeko pakenevien parissa kulkeminen ainoastaan sodan aikoihin? Eikö se ole meille jokapäiväinen kokemus? Emmekö oikeastaan aina kulje »pakenevien parissa»?

Paljon on paettavaa elämässä. Mikä pakenee kohtalonsa kovuutta, mikä tuntuksa tuomioita. Muistojaan pakenevat monet.

Mitä me muuten pakenemme, emmekö me kaikki ole noita vieraan maan vaivoja tuntevia, jotka vaarojen ja vaivojen kautta kiihuttavat kotimaata kohden, puuttuvaisuudesta kohti puuttumatonta, vajavaisuudesta kohti täydellisyyttä?

Lapset.

Marfa sitoo kokoon lyhteitä suurella pelolla. Hänen ympärillään on paljon ihmisiä ja liikettä. Kaikki ovat työntouhussa. Toiset tekevät sitä kilvan ja kiireisesti, toiset nauravat ja puhelevat työn lomassa.

Marfa ei kuule eikä kuuntele mitään. Hän ei edes osaa kieltäkään niin paljon, että ymmärtäisi, kun puhutaan nopeaan ja monet puhuvat yht'aikaa.

Hän ajattelee sitä, että hänen nyt pitäisi tuntea koti-ikävää. Nämä vieraat vainiot, oudot ihmiset ja kieli, joka käsittämättömänä kohisee korvissa, niiden pitäisi nostattaa hänen silmäinsä eteen oman maan laajat lakeudet, pellot, joilla kotikylän väki, tuttua vanhuksista lapsiin saakka, työssä ahertaa ja jossa nauru, laulu ja leikki soi omalla äidinkielellä.

Mutta Marfa ei kaipaakaan. Tuntuu vain siltä kuin ehkä tuntuu ruumiissa, josta jokin osa on leikattu pois. On kuin sitä olematonta kollottaisi siksi, ettei sitä ole siinä, mihin se kuului, vaan tyhjiys on sijalla.

Samanlaista on Marfan koti-ikävä. Hänkin tuntee tyhjyyttä, joka tuottaa hiljaista jomottavaa kipua.

Mutta eihän hän voi kaivata. Hänellä ei ole muuta kuin yksi ainoa ajatus, yksi ainoa päämäärä elämässä: lapset. Lasten tähden on hän tullut tänne. Lasten hyväksi hän on tehnyt ja tekee hyvällä menestyksellä työtä näillä vierailuilla vainioilla. Kuinka hän silloin voisi ikävöidä?

Ihmiset nauravat ja puhelevat. Koneet jyskyttävät. Hevosia kehoitetaan huudoilla eteenpäin. Vilkas, kirjava elämä kohisee Marfan ympärillä. Mutta hän on etäällä ja eristettynä kaikesta kuin yksinäinen kulkija ohikiitävän virran varrella.

Hän ei ajattele työtään. Se käy häneltä konemaisesti. Hän ei ajattele lapsiaankaan. Hän tietää missä ne ovat ja että heillä nyt on hyvä olla. Hän on yksin entisyytensä kanssa.

Kun Wanja Iwanowitsch kosi häntä, oli hän kotikylänsä iloisin tyttö. Kodissa ei tosin ollut paljon varoja. Isä kierteli reppurina, eikä perheen asema muutenkaan ollut huomattava. Mutta isän hankkimat varat torjuivat puutteen, ja äidin tupa oli mieluinen kokouspaikka kyläläisille. Lisäksi ilmoitti isän antama, ikkunalaudan ja seinän väliin pistetty tinakehyksinen

peili Marfalle, että hän oli nuori ja kaunis. Naapurit lisäsivät siihen, että hän oli kylän sukkelasuisin ja hauskin tyttö. Oliko ihme, jos hänen iloinen luontonsa kävi vieläkin iloisemmaksi?

Marfa ei ollut iloinen ainoastaan silloin tällöin. Hän oli iloinen aina. Hän ei nauranut ainoastaan suullaan. Hänen silmänsä nauroivat myöskin. Koko hänen olentonsa säteili iloa ja elämänhalua.

Marfan nauravat silmät kiinnittivät ensimmäiseksi Wanjan huomiota häneen, — ehkä sentähden, että Wanja itse oli harvasanainen haaveilija, joka ei välittänyt toisten nuorten seurasta, ennenkuin ruvettuaan hakemaan Marfaa joukosta.

Wanjan isä oli räätäli. Poika istui jo pienenä uteliaana katselijana isän työpöydällä. Sitä myöten kuin varttui ikää ja ymmärrystä, sitä myöten oppi hän hoitamaan yhä enemmän huomattua osaa itse toiminnassa.

Räätälin ammatista kai johtui, että Wanja jo nuorena rupesi kulkemaan kumarassa ja katsomaan enemmän alas kuin ylöspäin, enemmän arkisen harmaaseen työhön kuin iloiisiin ohikulkeviin.

Wanja oli yhtä kellahtavan kalpea kuin Marfa oli punaposkinen. Hänen harvasanaisuutensa oli yhtä huomattavaa kuin Marfan

iloinen lavertelu, hänen hymynsä yhtä harvinaista kuin Marfan nauru oli tavallista.

Oman luonteensa harmauteen kaipasi Wanja väriä ja rikkautta. Sentähden ikävöi hän Marfan nauravia silmiä aina kun ei nähnyt niitä, ilostui nähdessään ja ikävöi taas erottuaan niistä.

Hän epäröi kuitenkin kauan ennenkuin kosi. Hänen luonteensa harmaus pani vastaan. Elämä oli raskasta jokaiselle, vähävaraiselle varsinkin, — sitä raskaampaa kuta useammasta oli huolehdittava.

Mitäpä hänenlaisellaan miehellä oli tarjottavana vaimolleen? Paras oli pysyä yksin. Ei silloin ainakaan ollut vetämässä muita onnettomuuteen.

Mutta Marfan nauravat silmät ja hänen iloisuutta säteilevä olentonsa viskasivat kaikki Wanjan päätökset nurin.

Wanja kosi. Ja kun vilja oli korjattu ja kaikki sekä kiireellisimmät että enin tuottavat syystyöt tehty, toi hän Marfan kotiinsa.

Marfa oli tähän asti luullut, ettei Wanja ensinkään välittänyt minkäänmoisista huvituksista. Mutta nyt huomasi hän erehtyneensä. Wanjallakin oli huvituksensa, vaikka ne olivatkin toista laatua kuin muiden nuorten.

Lukeminen oli Wanjan suuri intohimo. Jos hän kauppiaalta sattui saamaan kappaleen

vanhaa sanomalehteä käärepaperiksi, pistettiin se kohta talteen ja säästettiin sunnuntaiksi, jolloin oli aikaa lukemiseen. Jos sattui räätälin luona kävijöiltä jäämään jotain painomusteella tuhrattua taloon, kohta sekin korjattiin. Ja minkä Wanja kerran oli lukenut, sen hän myöskin muisti. Se oli omaisuutta, jota ei kukaan voinut häneltä riistää.

Marfa huoasti kesken työtään.

Varmaan oli hän ollut kyläkuntansa onnellisin vaimo. Kaikkien ihmeeksi ja monen ivaksi oli Wanja ehdottoman raitis mies. Tupakastakaan hän ei välittänyt. Kerran hän oli yrittänyt [ja silloin ruvennut voimaan pahoin. Sentähden ei hän enää yrittänyt. Eikä hänellä olisi ollut rahaakaan sellaiseen. Kaikki, mikä ei mennyt välttämättömiin elintarpeisiin, oli käytettävä kirjoihin.

Kumpikin piti tapansa senkin jälkeen, kun he olivat menneet yhteen. Marfa kävi kylän huvipaikoissa, kun vain jouti, ja nauroi miehelleen, joka kyyrötti kirjan ääressä kohta kun lasi neulan kädestään.

Mutta ahne oli Marfa silti kuulemaan, mitä Wanja milloinkin oli lukenut. Ja kuultu painui mieleen. Wanja moitti kylän huvituksia tyhjämpäiväiseksi ajan tuhlaukseksi, mutta nauroi Marfan jutuille ja kuvauksille, kun tämä

kotiin tultuaan lateli niitä miehelleen silmät nauravina ja poskissa kuopat.

Ensimmäinen pelkoon vivahtava tunne hiipi Marfan mieleen silloin, kun hän huomasi, että luettu rupesi kypsyttämään jonkinlaista hedelmää Wanjassa. Wanja ei enää ollut vain hiljainen haaveilija. Hän oli ahminut ja keräillyt tietoja kuin mehiläinen ravintoa. Hän oli sulatellut ja muodostellut sitä sisimmässään, kunnes oli tullut sille asteelle, että saattoi eroittaa sen itsestään, asettaa sen kuin oman olemuksensa ulkopuolelle ja sitte arvostella. Silloin hän huomasi, että oli saanut laadituksi itselleen selvän ja johdonmukaisen kuvan siitä minkälaista elämän piti olla. Hänen ei tarvinnut kirjoista oppia, että se itse asiassa oli aivan toisenlaista.

Näihin aikoihin yhtyi Wanja ensi kertaa niihin, jotka julistivat uusia, ennen kuulumattomia oppeja sekä kirkosta että yhteiskunnasta. Hän ymmärsi, että he puhuivat juuri sitä, mikä hiljaisuudessa oli kytenyt ja kypsynyt hänen omassa sisimmässään. Hän uskoi kuten hekin, ettei kannattanut laidoista korjailla astiaa, jonka pohja on puhki. Hiljaisesta, haaveilevasta kyläräätälistä oli tullut täysverinen yhteiskunnallisen uudistuksen mies.

Haaveilijana pysyi hän kuitenkin. Hän oli siksi kauan kulkenut kumarassa, sanoi hän,

että tiesi mitä kumarassa kulkeminen merkitsi. Hän oli siksi kauan tuijottanut olevien olojen harmauteen, että hän tarkoin tunsi sen. Ja hän oli selvillä siitä, että harmauteen tuijottaminen ja kumarassa kulku oli tuleva hänen vertaistensa osaksi, kunnes koittaisi uusi parempi päivä, se päivä, jonka tulosta hän haaveili, ei itsensä, mutta ihmiskunnan ja lastensa tähden.

Marfan iloinen luonne oli yleensä huolellisesti osannut kiertää eteen asettuvia ristiriitoja. Mutta näihin aikoihin nyt tuli eräs eteen, joka ei ollut kierrettävissä eikä kiellettävissä.

Wanjaa katsottiin karsaasti monelta taholta. Se oli ilmeistä. Kylän vanhin oli monesti sanonut, että jollei Wanja tule järkiinsä, perii hukka sekä hänet että hänen perheensä. Ja pappi, isä-Sergei, murahteli kuin vihainen koira aina nähdessään Wanjan. Ja kuitenkin oli Wanja paras mies kyläkunnassa, ehkäpä koko maailmassa. Hän oli raitis, paljon lukenut ja ahkera. Ja kuinka hellä isäkin hän oli! Sitä ei voinut ajatellakaan ennenkuin näki. Kun lapset sairastivat, valvoi hän heidän luonaan, voiteli yskäiset rinnat rasvalla ja tärpätillä, pani kääreitä ja koetti kaikkia hyväksi kuulemiaan keinoja.

Marfa ei tuntenut ainoatakaan isää, joka piti lapsistaan niin hyvää huolta kuin Wanja.

Ja kuitenkin riitti hänen hyvyytensä muillekin kuin oman perheen jäsenille. Olipa vaikka viimeinen leipä pöydällä eikä rahasta tietoa, sittekin taitettiin leipä nälkäiselle ohikulkevalle. Kaikkien piti auttaa toisiaan ja tehdä hyvää. Sitä teroitti Wanja sekä lapsille että naapureille.

Yleensä ei Wanja usein puhunut omista mielipiteistään. Välistä vain neuvoi ja oikaisi hiljaisella tavallaan, usein kuitenkin teoilla enemmän kuin sanoilla. Mutta Wanjan ajatukset olivat vähitellen syöpyneet Marfaankin. Hän oli kuunnellut ja märehinyt niitä ja tulut vakuutetuksi siitä, että ne enimmäkseen olivat oikeat. Sitäpaitsi oli hän vakuutettu siitä, että mies, joka eli niinkuin hänen Wanjansa, ei voinut olla väärässä.

Miksi Wanja kaikesta huolimatta oli huonoissa väleissä johtomiesten kanssa, se oli Marfalle käsittämätöntä.

Kylän huvitukset jäivät vähitellen Marfalta syrjään. Koti ja lapset sitoivat häntä. Ja Wanjakin satoi yhä enemmän ja enemmän, satoi hyvyydellään, hiljaisella, itsepintaisen uuterralla eteenpäin pyrinnällään, ja niillä tulisilla puheilla, joihin hän välistä kotonaan puhkesi ja jotka aina koskivat sitä uutta parempaa päivää, joka oli tuleva lasten osaksi.

Mitä onnellisemmaksi Marfa tunsii itsensä,

sitä enemmän hän rupesi pelkäämään. Pahat unet ja aavistukset ahdistivat häntä. Hän va-
vahti aina, kun oven-avauksesta kuuli vieraan
olevan tulossa.

Ja kuitenkin, kun isku tuli, tuli se odotta-
matta.

Wanja oli mennyt lähikaupunkiin kokouk-
siin. Siellä oli eräs, jolla oli »puhuttavaa» ja
tilaisuutta täytyi käyttää hyväkseen. Marfan
olisi tehnyt mieli mukaan, mutta hänen äitinsä
oli vasta kuollut, eikä hän voinut jättää lapsia.
Hän ei itsekään ollut niin ketterä jaloistaan
kuin tavallisesti. Hän odotti neljännen lapsensa
syntymistä.

Kun Wanjaa ei määröpäivänä kuulunut
kotiin, kävi Marfa levottomaksi. Joka kulu-
valta päivältä kasvoi hänen huolensa. Wanja
oli totuttanut naapureita siihen, että he määrä-
päivänä saivat heille luvatut työt. Nyt tuli-
vat ihmiset kysymään vaatteitaan, eikä Marfa
tiennyt miten selviytyä, vaikka itse teki, minkä
lapsilta kerkesi.

Odotettuaan turhaan kaksi viikkoa, jätti
Marfa lapset naapurien huostaan ja läksi lähi-
kaupunkiin. Sieltä jatkoi hän matkaansa eteen-
päin kuvernementin pääkaupunkiin.

Kuukausi oli kulunut umpeen, kun hän
turhien ponnistelujen jälkeen oli valmis kään-

tymään kotiin. Silloin syntyi lapsi. »Tuskan maailmaan tuomana», oli hänellä tapana sanoa.

Kun hän palasi kotikyläänsä, hoiperteli hän eteenpäin kuin varjo. Käsivarret tuskin kykenivät lasta kannattamaan. Kodin kynnykselle hän pyörtyi.

Tainnoksista herätessään kuuli hän naapurivaimojen supattavan tuvan nurkassa. Vuoteen vieressä itkivät lapset.

Hän koetti ajatella. Käsi tapaili lasten päitä kuin koetellakseen olivatko kaikki siinä.

Vihdoin selkeni muisti. Hän kohottautui istualleen, nousi siitä lattialle ja sieppasi lapset syliinsä.

— Äiti! äiti! äiti!

He puristautuivat kaikki kilvan, nauraen ja itkien, niin lähelle häntä kuin mahdollista.

Muutamat vaimoista rupesivat itkemään. Eräs koetti häätää lapset äidin sylistä.

— Ei, sanoi Marfa päättävästi. — Antakaa lasten olla! Minä olen tehnyt minkä olen voinut. Nyt ei voi tehdä muuta kuin pitää huolta lapsista ja odottaa.

Siihen keskittyi senjälkeen koko hänen elämänsä. Hän ei poistunut kotoa muuta kuin työansiolle lähtiessään. Hänestä oli tullut yhtä kotirakas ihminen kuin Wanja oli ollut. Sunnuntaisin, jos hän jouti, luki hän Wanjan kirjoja. Työtä tehdessään ajatteli hän kuten Wanja

sitä uutta parempaa päivää, jonka perijiksi hän tahtoi kasvattaa lapsensa.

Kun odotusta oli kestänyt kaksi vuotta, alkoi Marfan mieli painua. Hän ei enää jaksanut nauraa, ei edes lapsille iloksi. Usein hän myöskin kesken töittensä painui syviin ja raskaisiin ajatuksiin.

Näihin aikoihin alkoi rajan yli siirtyminen houkutella häntä. Hän sai ensi sysäyksen siihen vanhalta Iwana reppurilta, isä-vainajan toverilta, joka kylmänä talvi-iltana poikkesi hänen tupaansa.

Iwana toi tullessaan pitkä-aikaista iloa lapsille ja Marfalle vielä pitempi-aikaista ajattelemissa.

Kaikki lapset saivat makeisia ukolta. Mascha sai korean rintaneulan, Tanja kuvan neitsyt Maariasta Kristuslapsen kanssa ja Jegor suupelin. Marfalle toi ukko terveisiä rajan toiselta puolen, saksalaisesta kylästä, jonne eräs Marfan ikätovereista oli joutunut naimisiin.

— Lähtisit sinne sinäkin, ehdotti ukko. — Marja Antonownalla on hyvä mies, pieni kaupaliike ja monta käskettävää. Siellä saisit työtä paremmin kuin täällä sekä itsellesi että lapsille.

Ne sanat eivät antaneet Marfalle rauhaa, ei yöllä eikä päivällä. Unessakin kuljettivat ne hänen eteensä kuvia rajantakaisesta hy-

vyydestä. Hän kuroitti unessa kätensä, tavoitteli ja tapaili, koskaan tavoittamatta, ja heräsi siihen, että pimeässä harasi sormillaan seinää pitkin.

Enin ajatteli hän sitä, että lapset ehkä siten pääsisivät paremmille päiville. Siellä, rajan toisella puolella, voisi hän kasvattaa ja kouluuttaa heitä Wanjan mielen mukaan. Siellä koittaisi heille se uusi päivä, josta Wanja oli unelmoinut. Täällä ei sitä kannattanut odottaa, ei hänen eikä muiden. Täällä lasten täytyi kulkea samoja laturia, joita isät ja esi-isät olivat kulkeneet. Ja ne olivat raskaat astua, sen hän tiesi.

Joulunpyhinä kirjoitti Marfa Marja Antonownalle. Vastaus tuli pian ja kevät-töitä tehdessä kulki hän jo näillä vieraanmaan vierailuilla vainioilla.

Marja Antonowna oli järjestänyt kaikki parhaimman mukaan. Jegorille oli hän hankkinut paikan erään vihanneskauppiaan luona, joka tarvitsi pientä apuria ja samalla tahtoi perehdyttää lapsiaan venäjänkieleen. Mascha oli toimitettu lasten toveriksi toiseen samantyyppiseen paikkaan. Tanja, jonka äidin ollessa työmailla piti hoitaa pikku Pamelaa, sai lapsi matkassaan olla Marja Antonownan luona ja siellä tehdä pikku palveluksia.

Jos näin jatkuisi, voisivat he hyvinkin

ansaita leipänsä. Ei olisi niin vaikeatakaan sitte, kun perehtyisivät kieleen. Ja pian se kävisi. Wanjan opinhalu oli syöplynyt veriin sekä hänelle että lapsille.

Marfasta tuntuu yht'äkkiä siltä kuin seisoi Wanja hänen edessään. Hän hymyilee kaunista hymyään, jota näytettiin vain joskus hänen tullessaan hyvin iloiseksi, ja sanoo: Oikein teit, Marfa, kun tulit tänne lasten kanssa!

Marfan työinto tuntuu monistuvan. Hän ei enää elä entisyydessä. Hän ajattelee lapsia ja heidän tulevaisuuttaan. Hän uskoo varmasti, ettei hän koskaan saa surun päiviä heistä. He ovat kaikki niin terveitä, kauniita ja hyviä lapsia. Ja näyttäähän nyt tulevaisuuskin valkenevan.

Tokkohan Jumala olisi suonut lastenkaan menestyä näin hyvin, jos Wanja olisi ollut ihan väärässä. Mutta täytyipä kotona Wenäjällä yksin vastustajienkin tunnustaa, ettei niin hyviä lapsia ollut koko kotikylässä. Heillä oli isän opinhalua ja äidin iloisuutta, ja sitte tuota Wanjan tahtoa tehdä kaikille hyvää, joka teki heidät niin kohteliaiksi lapsiksi, että vieraidenkin täytyi pitää heistä.

Eivätkö sellaiset lapset menestyisi maailmassa? Ja kun ensin yksi menestyisi, auttaisi hän toisia, kunnes kaikki menestyivät. Siihen olivat he pienestä asti oppineet.

Marfa herää yht'äkkiä ajatuksistaan. Hän huomaa miehen, joka hätäisesti ja ankara ilme kasvoillaan kiiruhtaa häntä kohti.

Hän ei tiedä miksi, mutta hän tuntee kangistuvansa pelosta.

Mies on nyt kohdalla. Hän pysähtyy Marfan eteen.

— Työ siihen paikkaan! hän komentaa. Sota on julistettu. Venäläiset pois maasta!

Sota!

Lyhde heltiää Marfan kädestä ja huulet toistavat tuon vasta kuullun, vieraskielisen sanan.

Sota! Hänellä on vähän tietoja siitä, mitä tuo sana merkitsee historian lehdillä. Mutta että se nyt koskee häntä ja hänen aikalaisiaan, se on hänestä käsittämätöntä.

— Sota, hän toistaa vielä kerran, ja nyt nostaa tuo sana hänen eteensä välkkyviä aseita, järeitä tykkejä ja tulen tuisketta.

— Lapset, lapset! hän kirkaisee ja lähtee juoksemaan.

Hengästyneenä hän saapuu Marja Antonownan kotiin. Pihalla leikkivät Tanja, Pamela ja Marjan lapset. Hän huutaa omiaan nimeltä ja puristaa heitä rintaansa vastaan.

Marja Antonowna ilmestyy samassa portaille. Hänkin on hyvin kalpea.

— Marfa, sinun täytyy lähteä, sanoo hän.

Mieheni kertoi, ettei ketään enää lasketa rajan yli. Teidän täytyy kiertää.

— Enkö minä enää saa palata lasteni kanssa sinne, mistä tulit?

— Sinne, mistä tulit, mutta ei samoja teitä.

— Lapset, lapset! — Marfa ei enää ajattele muuta. Tie on hänelle yhdentekevä, kunhan hän saa kaikki lapset mukaansa.

Tanja pannaan sananviejäksi Maschalle ja Jegorille. Äiti rupeaa kokoilemaan tavaroita. Marja Antonowna tulee auttamaan. Hänellä on pari leipää ja isohko voikimpale, mitkä hän pistää Marfan käteen.

— Ota! Se voi olla hyvinkin tarpeen. Mutta älä näytä.

Marfa ei ymmärrä miksi ei saisi näyttää. Vasta matkan varrella se selviää hänelle. Marjan mies on saksalainen ja he kulkevat vieraan vihollismaan läpi.

Seteliraha, minkä Marja hyvästijättäessään on pistänyt hänen käteensä, polttaa kuin olisi se varkain otettu.

Marja oli kuitenkin hyvästijättäessään ottanut kaulasta, suudellut kaikkia lapsia ja itkennyt kovin. Hän oli siis sama kuin ennenkin, vaikka sota on syttynyt. Se ajatus helpottaa rahankin suhteen.

Marfa ei tiedä, mitä hän oikeastaan ajat-

telee pitkin matkaa. Hän on kuin puutunut. Ainoa selvä ajatus on huoli lapsista.

Kerran, eräällä rautatie-asemalla he joutuivat pois äidin luota. He väistivät vanhempia ihmisiä ja sitte eroitti tungos heidät Pamelaa käsivarrellaan kantavasta äidistä.

Juuri ennen junan lähtöä sai äiti vihdoinkin lapset käsiinsä ja sai kiskaistuksi vaunun astimille.

Kuinka hän torui ja riiteli, riiteli ja itki!

Nyt jälestäpäin tulee hänelle oikein paha mieli siitä. Jegorilla oli aivan tullut vedet silmiin. Hän on niin helläluontoinen poika ja hän on tietoinen siitä, että hänen pitäisi pitää huolta tytöistä.

Äiti tahtoisi sivellä pojan päätä. Mutta hän ei voi. Hänellä on Pamela käsivarrellaan, ja ahdinko neljännen luokan vaunussa, missä hän seisoo, on niin suuri, että hänen on mahdoton liikahda. Kyynärpäällään saa hän kuitenkin vähän kosketetuksi poikaan. Tämä katsoo äitiin ja äiti hymyilee. Toinen on saanut, toinen on antanut anteeksi. He tuntevat sen.

Äiti nojaa raskaasti vaunun seinään. Hän on niin väsynyt, että tuskin pystyssä pysyy, mutta lasten tähden täytyy.

Miten äärettömän kauan tätä matkaa jo on kestänyt! Ja milloin loppuneekaan? Yh-

tenään on pysähdyttävä! Yhtenään toimitetaan tarkastuksia. Junat ovat täpötäydet. Heitä ei oteta mukaan. Taivasalla on nukuttava. Sitte tullaan hätistelemään pois. Työnnetään, potkitaan, lyödään. — Ruokaa ei ole mahdollista saada senjälkeen kuin Marja Antownan eväät ovat loppuneet.

Lapset itkevät nälissään. Marfa koettaa lohduttaa heitä sillä, että he saavat ruokaa, kun tullaan siihen maahan, missä ei käydä sotaa. Mutta hän tuntee itse olevansa liian väsynyt odottaakseen tai toivoakseen mitään. Hän muistaa niitä valoisia ajatuksia, joita hän ajatteli lastensa puolesta. Hän ajattelee sitä »uutta parempaa päivää», josta Wanja puhui. Ja hän syyttää itseään katkerasti siitä, että hän on kuljettanut lapsensa pois kotoa vieraan viholliskansan jalkoihin.

Hänestä tuntuu siltä, että täältä he eivät pääse koskaan. Ja jos pääsevätkin, niin tällaista on vastaisuudessakin elämä, sekä hänen että lasten: ahtautta, survomista, kovaa kohtelua ja nälkää.

Mutta yht'äkkiä välähtää hänen mielessään ajatus, joka vaikuttaa loppumaisillaan oleviin voimiin kuin puhallus sammuvaan hiillockseen.

Nythän tarvitaan miehiä maan puolustukseen. Nyt löytyy varmaan moni jäljettömiin kadonnut. Miksei löytyisi hänen Wanjansakin?

Hän tulee yht'äkkiä varmasti vakuutetuksi siitä, että koko tämä sota on syttynyt sitä varten, että hän saisi Wanjansa takaisin. Nyt heitä ahdistellaan. Heitä hätistellään, heitä karkeitetaan. Mutta kaikki tapahtuu siksi, että he olisivat kotona omassa tuvassa, kun Wanja tulee.

Ja kuinka hän ihastuu, kun näkee lapset! Tänäkö on Jegor, minun oma poikani? Ja Mascha on vieläkin pitempi! Hän on kuin äidin kuva!

Isä katsoo ihastellen vuoroin äitiin vuoroin lapsiin. Mutta Marfa kokoo kaikki lapset eteensä ja sanoo: Isä, tässä he ovat kaikki. Minä en ole voinut tehdä heidän hyväkseen kaikkea, mitä olisin tahtonut, mutta minä olen koettanut parastani. Minä olen odottanut sinua ja olen koettanut kasvattaa heitä sitä uutta parempaa päivää varten, josta sinä puhuit.

Marfa on niin eläytynyt mielikuvitelmaansa, että hän unohtaa kaiken muun. Hän ei tunne nälkää eikä väsymystä. Hän ei sure kovia sanojaan Jegorille eikä sitä että Pamelan täytyi nukkua itkien leipää. Hän tietää, että kaikki on unohdettua, sitte kun he ovat kotona Wanjan luona.

Marfa huomaa, että vihdoinkin lähestytään merta. Hänestä tuntuu kuin olisi se kodin

kynnys. Väsymys on kuin pois pyyhkäisty. Kiihkeästi puristaa hän Pamelaa rintaansa vasten. Hän muistaa, että tämä on »tuskan maailmaan tuoma lapsi», jota isä ei vielä ole nähnyt.

Kuinka isä ihastuukaan tähän iloiseen, päivänpaisteiseen tyttöönsä!

Juna pysähtyy. Ollaan siis perillä.

— Pysykää lähellä, lapset, hän varoittaa. Sitte kuljettaa ihmisvirta häntä pois junasta, rantaa kohden, lähemmäksi kotimaata ja Wanjaa.

Laivassa tulee Marfalle kova hätä. Hän ei näekään vanhempia lapsiaan.

Hän tunkee voimiensa takaa ympäröivää ihmismuuria, itkee ja rukoilee. Kaikki on turhaa. Ihmiset hänen ympärillään eivät ymmärrä häntä. Tuskassaan ei hän muista ainoatakaan saksan sanaa. Vihdoin saa hän huu-
detuksi: Kinder, Kinder!

Muuri hänen ympärillään alkaa liikkahdella. Hän pääsee vähitellen siirtymään paikasta toiseen. Lapsiaan hän vain ei löydä.

Junavaunutkin ovat jo lautalla. Hän ei pääse niiden toiselle puolelle. Ja siellä kai lapset ovat.

Silloin huomaa hän, että ollaan liukumassa merelle päin.

Hän lyhyistyy kokoon. Pamela rupeaa itkemään. Hän kuulee, mutta ei voi auttaa.

Hänen on mahdoton liikuttaa jäseniään. Kaikki käy mustaksi hänen ympärillään. Hän kuulee kolahduksen ja tuntee kipua päässään, sitte hän ei enää tiedä mitään.

Kun hän herää, ympäröi häntä yhä paksu ihmismuuri. Hän ei ymmärrä miksi. Vähitellen rupeaa hän kuitenkin muistamaan. Laiva kei- nuu ja raittiit tuulet puhaltavat vasten kasvoja. Hän ymmärtää, että vielä ollaan merellä.

Vieras nainen ojentaa hänelle Pamelan. Marfa ymmärtää, että nainen on pitänyt lasta sillä aikaa, kun hän itse on ollut tainnoksissa.

Hän ottaa tyttönsä ja vakuuttaa itselleen, että toiset lapset ovat junan toisella puolella.

Hän nojaa muutamiin tavara-arkkuihin. Hän on niin väsynyt, että jalat tuskin kannattavat. Lasten tähden täytyy hänen koettaa levätä, ettei vastaisuudessa vielä laiminlöisi heitä.

Nyt, nyt tullaan vihdoinkin maihin, siihen maahan, jossa ei sotaa käydä ja jota lapset olivat ikävöineet. — —

Hoippuen, tyttö käsivarrellaan, kulkee Marfa edestakaisin rannalla. Tylsänä, epätoivoisena tuijottaa hän merelle päin. Hänen lapsensa ovat poissa, ovat vieraassa vihollis- maassa ilman äitiä.

Yönsä Marfa viettää taivasalla lähellä rantaa. Mutta toisena päivänä tullaan häätä-

mään häntä pois. Silloin huijaa hän käsiään ja huutaa. Hän mainitsee: »Schiff» ja »Kinder».

Itse hän ei käsitä miten, mutta hänelle käy selväksi, että laiva ei tule enää. Se laiva, joka toi hänet, oli viimeinen ja lapset — jäivät.

Tahdottomana antaa hän kuljettaa itseään junaan. Hän ei tiedä, minne häntä viedään, eikä välitäkään siitä. Lapsi käsivarrellaan jää hän seisomaan vaunun oven edustalle.

Hän ei tiedä miten kauan hän onkaan siinä seisonut. Koko ajan on häntä likistetty, tungettu ja survottu. Lapsi sylissä itkee haikean lohduttomasti . . .

Äkkiä tuntuu kova sysäys. Äiti Pamela käsivarrellaan horjahtaa — — —

Muut matkustavaiset hätääntyvät samassa. Nainen lapsineen on suistunut junan alle.

Koetetaan päästä hätäjarruun käsiksi, mutta ennenkuin juna saadaan pysäytetyksi ollaan jo matkan päässä.

Vahtituvalta on tapaturma myöskin huomattu. Sieltä kiiruhdetaan apuun.

Kaksi ruumista makaa raiteilla. Lapsessa ei ole mitään huomattavaa vammaa, ainoastaan pieni mustelma ohimon kohdalla. Äidin pää on murskautunut, mutta käsivarret puristavat lujasti lasta.

Elena Edwardownan tarina.

Hän on nuori vielä, inutta tukka on aivan harmaa. Karheana ja kiharaisena ympäröi se kuin hopeinen sädekehä hienohipiäisiä, rypytömiä kasvoja. Kasvot ovat nuorekkaat ja harvinaisen kauniit, mutta niissä näkyy hävityksen jälkiä. Katse on milloin eloton ja jäykistynyt, milloin hermostuneen levoton. Ainoastaan silloin tällöin, kun sairaalla on parempia aikoja, käy katsekin selväksi ja tyyneksi, vieläpä tutkivan harkitsevaksi.

Kaikki säälivät Sergius Michailowitsch Petroffia. Ja hän sääli itsekkin itseään. Hän oli kerran maailman onnellisimpia ihmisiä. Hänellä oli kolme lasta, poika ja kaksi pientä tyttöä, kauniita, lahjakkaita lapsia kaikki, ja sitte kaunis, älykäs ja ihastuttava vaimo. Mutta sitte tuli se kauhea sota — —

Sergius Michailowitschin toivo herää aina kun Elenalle tulee parempi aika. Kerran, kun sitä kesti kolme viikkoa, oli hän varma Elenan täydellisestä parantumisesta. Mutta silloinkin petti toivo.

Nyt ei Sergius Michailowitsch enää tahdo toivoa. Hän työntää epäilykset kilpenä eteensä kohta kun toivo pyrkii lähestymään. Hän on siksi monta kertaa pettynyt, ettei hän enää tahdo maistaa pettyneen toivon kipuja. Siksi hän aina epäilee.

Nytkin, kun Elena avaa oven ja äänettömästi, melkein kuin varjo solahtaa huoneeseen, katsoo Sergius häneen epäilevänä.

— Minulla olisi pyyntö sinulle. — Elena puhuu hiljaa. Hänen katseensa on selvä, mutta surullinen ja verhottu. Se pysähtyy vain hetkeksi Sergiukseen, sitte taas tähtäytyäkseen kauaksi jonnekin tuntemattomaan etäisyyteen.

— Etkö käy istumaan? — Sergius puhuu hyväilevästi kuin sairaalle lapselle. Samalla siirtää hän mukavan tuolin Elenan taakse.

Elena istuu, mutta täperästi, tuolin äärimmäiselle laidalle, kuin pian päästäkseen siitä lähtemään. Sitte luo hän vakavan, mieltävän katseen mieheensä. Näyttää siltä kuin kokoaisi hän ajatuksensa saadakseen sanottavansa sanotuksi niin selvään ja lyhyesti kuin mahdollista.

Hän on kuin kaukaa tullut, kauaksi kulkeva, joka vain hetkeksi on pysähtynyt saadakseen sanoa toiselle jotain hyvin tärkeää. Ja tahtoessaan tätä, punnitsee hän mielessään voiko hän sen tehdä, ja onko tuolla miehellä,

joka istuu tuossa hänen edessään nahkaisessa nojatuolissaan, edellytyksiä ymmärtää häntä.

— Sinä aijoit sanoa jotain? — Sergius tahtoo auttaa häntä tolalle.

— Niin, minulla olisi jotain sinulle annettavaa. — Sinä tiedät, että minä välistä voin ajatella aivan selvään. Sellaisina aikoina olen koettanut päästä perille kaikesta: sinusta, itsestäni ja yhteiselämästämme sellaisena kuin se on ollut.

Sergius luo pikaisen, tutkivan katseen vaimoonsa. Tietääköhän hän ensinkään mitä puhuu?

Elena ei huomaa katsetta. Hän jatkaa. — Minä olen koettanut asettaa meidät ja muut, asiat ja tapahtumat aivan oman itseni ulkopuolelle. Sitte olen koettanut niitä tarkastaa ja arvostella ihan kuin minulle jotain ventovierasta ja minuun kuulumatonta. — — Tästä olen kirjoittanut kertomuksen muodossa. Se oli minulle helpompaa siten.

Hän vetää esille pienen, sirosti kokoonkäärityn käsikirjoituksen. Samassa huomaa hän miehensä katseen ja hän ymmärtää, mitä se tarkoittaa.

— Älä ole huolissasi. Kyllä minä tiedän, mitä sanon. Minä tiedän, etten enää voi olla mitään sinulle. — Kun olisin voinut, ei minulla vielä ollut sitä hyvää tahtoa, jota nyt.

— Älä ajattele niin paljon, Elena! Ehkä silloin piankin voit vahvistua ja tulla terveeksi.

— Ei, ei. — Hän pudistaa päätään, nousee ja rupeaa hätäisesti astumaan edestakaisin huoneessa kuin torjuakseen luotaan kaikki sellaiset ajatukset. Hän tietää, ettei hän voi parantua. Hänen aivoissaan on kipeitä, tuskan sinne uurtamia vakoja. Kun ajatukset tapansa mukaan luiskahtavat niihin niinkuin rattaanpyörä valmiiksi uurrettuun uomaansa, silloin rupeaa taas särkemään. Silloin yllättää hänet ensin suuri tuska, sitte taas suuri tylsyyt.

— En minä parane, hän sanoo kuiskaa-malla. — Kun minä kirjoitin, tiesin mitä tein. Ja nyt tiedän, mitä sanon. Mutta se suuri tuska tulee taas, sama, jota tunsin, kun pidin Aljoschaa sylissäni, pidin, enkä voinut laskea irti ennenkuin väkipakolla väänsivät hänet käsistäni.

— Älä puhu, älä puhu! — Tuskan hiki nousee Sergiuksen otsalle ja käsi puristautuu nyrkkiin.

Se onneton, kirottu sota, miten paljon se häneltä riisti!

— Minä en ollut hyvä vaimo, Elena jatkaa. — Heräsin myöhään velvollisuuksieni tuntoon. Ja kun heräsin, oli se myöhäistä. — Hän vai-kenee taas hetkeksi ja jatkaa sitte: — Ehkä kertomukseni on sinusta kummallinen, kuka ties

armotonkin. Ehkä kysyt, miksi en sinua säästännyt. Minun kannaltani katsoen on se sovitushuhtini, — ainoa minkä voin tuoda sinulle — tunnustukseni. — Sergius, minä tahtoisin olla hyvä sinulle! Sinä olet Aljoschan isä.

Elenan käsi hapuilee hetken ilmassa kuin tapailien jotain hyväiltävää. Sitte menee hän ikkunan luo ja pysähtyy siihen. — Ehkä olisin saanut ja voinut antaa enemmän, jollet olisi tyytynyt niin vähään. — Hän sanoo sen hyvin hiljaa. — Koetit joskus neuvoa mutta olit kaikesta huolimatta ihastunut leikkivään lapseesi.

— Olin, olen ja olen ijäti oleva, kunhan koetat tulla terveeksi. — Sergius tarttuu hänen molempiin käsiinsä ja peittää ne intohimoisilla suuteloilla.

Elena ei näytä sitä huomaavan. Hän seuraava omaa ajatusjuoksuaan. — Vain korkea päämäärä kykenee kannustamaan eteenpäin, — hän sanoo, kumartuu miehensä puoleen, kuiskaa hiljaisen: »Anna anteeksi» ja poistuu huoneesta yhtä äänettömästi kuin tulikin.

Sergius istuu yksin paperikäärö kädessään.

Uskaltaneeko hän avata?

Onko hän tässä löytävä sairaan mielen kuvitteluja vai ehkä todellisuutta, jota hän ei ole valmistunut katsomaan silmästä silmään?

Hän kääntää kansilehden vihkosen toiselle puolelle ja alkaa lukea.

Elena Edwardowna pysyi naimisiinkin jouduttuaan sinä mitä oli ollut tyttönä: yhtä iloisenä, yhtä vallattomana, yhtä kauniina ja yhtä seuraa rakastavana. Hän ei pukunsa-kaan suhteen jättäytynyt huolimattomaksi kuten monet, ei edes lasten ollessa pieniä. Hän nousi myöhään, käytti runsaasti aikaa pukeutumiseensa ja antoi palvelijoiden pitää huolta sekä kodista että lapsista.

Sergius Michailowitsch oli ollut ylpeä kauniista ja kaikkien suosimasta morsiamestaan. Nyt ylpeili hän siitä, että Elena kymmenvuotisen avioliiton jälkeen oli yhtä nuorekas ja viehättävä kuin ennen morsiamena.

Tästä huolimatta ei Sergius voinut salata itseltään, että hän olisi ollut tyytyväinen, jos hänen vaimonsa eräissä suhteissa olisi ollut toisenlainen kuin se nuori kaunotar, johon hän kohta ensi näkemältä oli silmittömästi rakastunut.

Avioliittonsa ensi aikoina oli Sergius usein ollut aivan suunniltaan mustasukkaisuudesta. Hän sai mielestään yhtenäen aihetta siihen. Missä ikinä he vain näyttäytyivät — yksityisissä perheissä tai julkisessa seuraelämässä — näki hän, jos vain miesväkeä oli joukossa, Elenan ihailevan ja palvovan parven ympäröimänä. Elena singautti heille sukkeluuk-

siaan, hymyili viehkeintä hymyänsä ja katsoi veikeästi kulmainsa alta.

Sergius Michailowitsch riehui ja raivosi. Hän luuli usein melkein pelästyttäneensä Elenan hengiltä. Mutta tämä nauroikin vain, ei luvannut edes parannusta, selitti päinvastoin, että kyllä Sergius vielä siihen tottuu. Jokaisen täytyy saada noudattaa luontoaan. Ja hän, Elena, on sellainen, ettei hän viihdy yksin eikä aina saman kanssa.

Ei siksi, että hän vähääkään välittäisi muista miehistä kuin omasta jörökistään, mutta siksi, että vilkas ja kirjava seura-elämä on hänelle samaa kuin vesi kalalle: elinehto.

Ja Sergius tottui, — vastoin omaa, vahvaa, päinvastaiseen suuntaan käyvää vakaukseen. Hän tottui siksi että hän huomasi Elenan sanat todeksi. Elena ei koskaan antanut entistä erikoisempaa aihetta mustasukkaisuuteen. Johdonmukaisesti ja peittelemättä osoitti hän ihastustaan seura-elämään. Yhtä avomielisesti nautti hän hänelle seurapiireissä taatusta valtaasemasta. Hän vastaanotti ihailijoittensa suitsutusta kuin hemmoteltu lapsi, joka milloin ihastuu saamistaan leluista, milloin viskaa ne antajille vasten silmiä.

Sergius Michailowitsch oppi vähitellen ihaillemaan tätäkin, — sitte nimittäin kun hän lopultakin oli tullut vakuutetuksi siitä,

että Elenalla oli varma »noli me tangere-kanta».

Ennen oli Sergius usein vimmastuneena lähtenyt huvitilaisuuksista kesken kotiin, rai-vonnut siellä ensin yksin ja sitte Elenalle. Nyt sitä vastoin saattoi hän pitkät ajat seisoa ovenpielessä ihastellen katsoen Elenan leikkiä.

Oli tuokin taitoa, ajatteli hän huvitettuna itseksensä. Oikein sirkusmestaruutta seurustelutaidossa!

Elenalla oli kissanpoikasen suloa ja joustavuutta, eikä yksin liikkeissään. Koko hänen seurustelussaan, hänen ilmeissään, hänen sanoissaan ja ajatuksissaan oli jotain välitöntä ja odottamatonta, joka ihastutti ja kietoi. Hän veti kaikkia puoleensa, ei kukaan päässyt erikoisasemaan. Kaikille oli hänellä ihastuttava hymy ja luokse kutsuva käytös. Mutta jokainen sai tuntea rajansa.

Tämä oli ihastuttavaa Sergiuksesta. Hän oli tyytyväinen asemaansa aviomiehenä. Hän oli nainut hemmotellun lapsen, varakkaan kodin ainoan tyttären, joka oli oppinut saamaan, mitä ikinä halusi. Hän oli hyvillään siitä, että tuo rikasväriseksi luotu perhonen ei hänen luonaan ollut kadottanut mitään siipiensä loistosta.

Tästä kaikesta huolimatta hän välistä kaipasi jotain. Hän kaipasi äitiä lapsilleen.

Hän oli itse suorapiirteinen, mutkaton luonne. Ammatiltaan oli hän lakimies ja asianajaja. Työ oli hänen elämänsä keskus. Koti ja seuraelämä olivat olemassa vain virkistys- ja lepoetkiä varten. — Hän ei yleensä ymmärtänyt, että ihminen saattoi kokonaan antaa muulle kuin työlleen. Ja että äitinä olo oli naisen elämän ydin ja sisällys, siitä oli hän vahvasti vakuutettu. Sentähden hän ei voinut ymmärtää, ettei Elena tullut äidiksi, vaikka hänellä jo oli kolme lasta.

Silloin tällöin koetti Sergius puhua Elenalle tästä. Mutta hän teki sen takaperoisesti ja kömpelösti. Jo ennen kuin hän oli sanottavansa sanonut, tunsi hän epäonnistuneensa. Sentähden hän mielellään kohta kääntyi selin Elenaan. Pääsihän siten edes näkemästä Elenan viattoman veitikkamaista naamaa hänen kysyessään, mitä Sergius oikeastaan tarkoitti. Pitikö Elenan aina istua lastenkamariissa, vaikka siellä oli hoitajia ja hyssyttäjiä jos kuinka paljon? Tai tahtoiko Sergius ehkä opettaa Elenaa rakastamaan lapsiaan?

Eiköhän se asia onnistunut paraiten, kun kukin teki sitä omalla tavallaan? Eivät kai lakipykälät pystyneet luomaan yleismallia äidinrakkaudelle? — Hän tahtoi olla uskollinen itselleen, rakastaa omia lapsiaan omalla tavallaan. Siihen kai hänellä oli oikeus?

Hetken kuluttua näki Sergius Elenan tanssivan ja hyppivän lasten kanssa. Ilosta kirkuen kapusivat he kilvan äidin syliin saadakseen osaa ahneesti halutuista hyväilyistä.

Sergius meni rauhoittuneena huoneeseensa. Mielipaha oli vaihtunut mielihyvään. Kuvasta, jota hän vasta oli katsellut, olisi miten vaativa aviomies hyvänsä voinut ylpeillä.

Päästyään tälle asteelle oli Sergius valmis antautumaan työlleen. Ja hän teki sen niin kokonaan ja täydellisesti, ettei hän huomannut muutosta, joka vähitellen tapahtui hänen kodissaan.

Se sai alkunsa sinä purevana pakkaspäivänä, jolloin Elena palasi kotiin aamupäiväkutsuilta Maria Iwanownan luota.

Etehisessä hän viskasi suopeliviittansa odottavalle palvelijalle ja kiiruhti sitte omaan huoneeseensa peilin eteen. Täällä hän pysähtyi luoden tutkistelevan, melkein ankaran katseen kuvaansa.

Hänelle oli tänään tapahtunut jotain outoa, ennen kuulumatonta. Hän oli ollut kutsuissa, joissa oli jäänyt syrjään ja huomaamattomaksi sillä välin, kun toinen kiinnitti kaikkien huomion itseensä. Ja tuo toinen oli vielä päälle päätteeksi mies, mies, joka tuskin suvaitsi nähdä Elenaa.

Elenan kiiltokärkinen kenkä polkaisi kiihkaasti maata. Katse kysyi taas peilin mieltä.

Puku oli nuhteeton ja hieno, joskaan ei hänen kaikkein kauneimpiaan, kampaus hyvin-kin pukevaa. Niissä ei siis vikaa.

Hän viskasi puuhkan läheiselle tuolille, irroitti päähineensä ja ojentihe sitte suoraksi lempipaikalleen, sinisenharmaalla silkillä päällystetylle leposohvalle. Hän tahtoi miettiä.

»Eugen Konstantinowitsch, Eugen Konstantinowitsch», niin he kaikki kilvan olivat hokeneet. Eikä kenelläkään näyttänyt olevan silmiä eikä korvia muille kuin tuolle Eugen Konstantinowitschille.

Kauniit silmät hänellä oli, syvät tumman siniset! Ja sellainen korkea ajattelijan otsa! Kuuli sen hänen puheestaankin, ettei hän ollut mikään sisällyksetön mies. Mutta juuri siksi harmitti, kun ei tuollainen mies suvainnut ensinkään huomata häntä, Elenaa, jonka sanoille muilla oli tapana taputtaa käsiään.

Hyvästijättäessään oli Elena luonut häneen kaikkein kauneimman katseensa. Mutta sekin oli ollut tuhlattua hyvyttä. Sen oli hän huomannut kaikesta. Eugen Konstantinowitschin katse oli vain sipaisemalla pyyhkäisyt hänen ohitsensa.

Muuten näkyikin Konstantinowitsch enemmän kiinnittävän huomiota siihen, mistä puhuttiin kuin siihen, mitä hän näki. Sen oli Elena pannut merkille.

Tähän asti olivat Elenan ajatukset liidelleet asiasta toiseen yhtä kepeästi kuin kesäperhoset kukasta kukkaan. Tästä puoleen ne itsepintaisen johdonmukaisesti kohdistuivat yhteen ainoaan ja tarkoin määrättyyn kohtaan: päivälliskutsuihin, joissa Elena tiesi yhtyvänsä Eugen Konstantinowitschiin. Siellä Elena tahtoi päästä selville siitä, eikö Eugen Konstantinowitsch ollut mies niinkuin muutkin, eikö hänellä ollut silmiä nähdäkseen, korvia kuullakseen.

Elena huolehti kutsuihin aijotun puvun jokaisesta yksityisseikasta kuin rynnäkköön johdettava päällikkö joukkonsa järjestyksestä.

Kampaajatar vakuutti, että tukanlaitto-tapa, jota hän nyt oli käyttänyt, oli »taivaallisen» kaunista ja Sergius pysähtyi hymähtäen kynnykselle nähdessään vaimonsa.

Elena läksi kutsuihin voitonvarmana, joskin jännitettynä. Hän palasi vaiteliaana ja ajattelevana. Hän oli ensi kertaa eläissään tavannut miehen, jossa huomasi sisältöä ja syvyyttä enemmän kuin kenessäkään muussa, miehen, joka ehkä juuri siitä syystä piti häntä liian tyhjänä ja mitättömänä. Hän oli vaa'alla punnittu ja havaittu liian köykäiseksi.

Elena oli valtaistuimeltaan kukistettu, nöyryytetty nainen. Hän oli suuttunut. Hän kapinoi ja oikkuili, kärsi itse ja pani muita kärsimään. Hän koetti uskotella itselleen, että hän

sairasti loukattua ylpeyttä, mutta sisimmässään tunsi hän syiden olevan syvemmällä.

Ärtyisyydestään ja jokapäiväisistä pikkuharmeista huolimatta tunsi Elena, että hänen elämänsä oli tullut entistä enemmän sisältöä. Hän oli päässyt näkemään sellaista, jota ei ennen ollut nähnyt, kokemaan jotain ennen kokematon. Hän tiesi rikastuneensa. — Mutta samalla tunsi hän, että hän nyt oli kulkemassa kohden jotain suurta ja raskasta.

Ja minkä hän aavisti tulevaksi, se tuli.

Eräänä iltana, kun Sergiuksella oli kii-reellisiä töitä, laittautui Elena Anna Paulowan luo iltaa viettämään. Jo etehisessä huomasi hän Eugen Konstantinowitschin päällysvaatteet ja lähestyessään huonetta, missä vieraat istuivat, kuuli hän naisen äänen, josta kohta arvasi, että se oli Konstantinowitschin äidin ääni.

Elena näki nyt ensi kertaa tuon hienon, vanhan naisen, jonka läheisestä ystävyysuhteesta poikaan hän viime aikoina oli kuullut paljon puhuttavan. Illan kuluessa kääntyi puhe äidinvakkauteen. »Se on itsekkäisyyttä, sulaa itsekkäisyyttä», lennätti Elena tulemaan kuin uhalla.

Hieno, vanha nainen sohvanurkassa liikahti hieman.

— Se on aivan totta, hän sanoi luoden pitkän, tutkivan, mutta samalla ystävällisen

katseen Elenaan. — Siinä on kovin paljon itsekkäisyyttä. — Minua vain ihmetyttää, että te jo nuorena olette tullut siihen kokemukseen. Te olette päässyt pintaa paljoa syvemmälle.

Miten Elenan poskia poltti! Syytöksenä esiin viskattu sana palautettiin kiitoksella ja tunnustuksella.

Ja Eugen Konstantinowitschin syvä katse siirtyi äidistä Elenaan ja Elenasta äitiin. Vihdoin hän sanoi matalan sointuvalla äänellä: — Minulla on aivan vastakkainen kokemus. Sentähden saan ja täytyy minun panna vastalauseeni.

Elena muisti alppijärven piiloon peittyneitä pintaa nähdessään katseen, minkä Eugen pitkien silmäripsien alta lähetti hänelle.

— Hyvä ja paha ovat usein peloittavan lähellä toisiaan. — Äiti jatkoi puhetta. — Ei sitä hyvää, jolla ei vaaransa, ei pahaa, josta ei hyvä voi oraalle nousta.

— Ja kuitenkin ovat ne vastakkaista alkujuurta, niin lähellä toisiaan kuin ovatkin. — Äidin ja pojan katseet sulivat sisäistä ymmärtämystä osoittavina toisiinsa.

Elena teki lähtöä varemmin kuin oli aikunutkaan. Viskautuessaan ajurin rekeen tunsin hän vapisevansa kuin haavanlehti. Eugen oli saattanut häntä etehiseen, oli auttanut turkit hänen päälleen ja katsellut niin sydämellisen

lämpimästi kuin ei koskaan ennen. Hän oli tänään ollut kuin muuttunut mies suhteessaan Elenaan. Äidin läheisyyskö sen vaikutti vaiko mahdollisesti se, minkä hän etehisessä ilmoitti: että he nyt tapasivat viime kerran.

Hitaan hitaasti nousi Elena kotinsa portaita. Etehisessä näki hän raollaan olevasta ovesta miehensä työhuoneeseen. Sähkölamppu pöydällä loi varjostimen takaa vihertävää valoa huoneeseen. Sergius istuu kumartuneena kirjoituspöydän ääressä. Kynä rapsahteli hiljaa ja tasaisesti.

Elena tunsi pistoksen sisimmässään. Ei sinne, ei mistään hinnasta. Hän ei voinut.

Muutaman minuutin kuluttua raottaa hän lastenkamarin ovea. Tanja Iwanowna, lastenhoitaja, kuorsailee kuuluvasti nurkassaan. Ovenpuoleisella seinänvierustalla nukkuvat pikkutyöt.

Elena lähestyy tyttöjään. Mascha nukkuu käsi leuan alla, suu viehättävässä hymyssä. Näyttää siltä kuin näkisi hän kaunista unta. Pikku Tamara makaa aivan mykkyrässä, kasvot painettuina vuoteeseen ja ruumis osaksi koholla, ihan kuin olisi hän ollut polvillaan ja siihen nukahtanut.

Äiti korjaa asentoja ja peittelee. Yhtäkkiä tuntee hän, että hänen katsettaan väkipakolla vetää huoneen vastaiselle puolelle.

— Aljoscha, hän sanoo melkein nuhtelevasti. Hän näkee puoli pimeässä kaksi intohimoisesti ikävöivää silmää. Ne kutsuvat häntä. »Aljoscha», toistaa hän ja painuu polvilleen vuoteen viereen.

Samassa tuntee hän pojan käsivarret kaukallaan lujassa, kiihkeässä puristuksessa.

— Si-nä tulit kui-ten-kin.— Lapsi änkytti liikutuksesta.

— Oletko odottanut minua? — Elena saa sen vaivoin sanotuksi.

— Minä odotan sinua aina, aina, kun olet poissa. — Taas pitkä intohimoinen puristus.

— Rakas pikku poikani!

— Ei kukaan ole niin kaunis, ei kukaan ole niin hyvä kuin sinä äiti! Äiti, äiti, minä rakastan sinua niin.

He painuvat toistensa syliin ja itkevät. Toinen itkee ilosta. Äiti on tullut hänen luokseen niinkuin ei koskaan ennen. Hän tuntee sen.

Toinen, mitä hän itkee? Itkeekö hän äitiyden rikkautta vaiko toisen, ennen aavistamattoman tunteen raskautta? Itkeekö ehkä sitä, ettei lapsen lailla saa antaa valtaa sydämensä ikävöiville vaatimuksille?

Vasta kun Aljoscha pitkien hellien hyväilyjen jälkeen on vaipunut uneen, jättää äiti hänet, itse alkaakseen unetonta yötä.

— Kyllä te vielä opitte tuntemaan äidin

rakkautta suurena elämän siunauksena. — Niin oli Eugen Konstantinowitsch sanonut. Ja lämmin katse oli seurannut sanoja. Mutta se katse oli kirkas ja intohimoton. Se ei pyytänyt. Se siunasi.

— Me lähdemme parin päivän perästä Ranskaan. Kaiketi jäämmekin sinne. Ilmanala siellä sopii äidilleni.

Miksi ilmotti hän tätä Elenalle etehisessä auttaessaan hänen päälleen? Olisiko hän aavistanut —? Tai olisikohan hän itse kaikesta huolimatta —?

Ei, ei! Se oli yhdentekevää! Heidän tiensä erosivat nyt joka tapauksessa ainiaaksi.

— Äidinrakkaus, — antava rakkaus, — elämän suurin siunaus! Siihen oli Eugen viitannut. Se oli hänen jäähyväislahjansa.

Tanja Iwanowna, entinen imettäjä, nykyisin lastenhoitaja, kysyy seuraavina päivinä itseltään, onko hänellä syytä tulla mustasukkaiseksi emännälleen. Ennen ei tämä liiaksi ole muistanut lastenkamaria. Nyt näyttää hän aikovan asettua asumaan sinne.

Tanja rauhottuu kuitenkin pian. Äidin huolenpito näkyy enin kohdistuvan poikaan. Eikä Tanja ole imettänyt Aljoschaa, tyttöjä ainoastaan. Muutos kääntyy siis pikemmin voitoksi kuin tappioksi.

Sergius Michailowitschkin alkaa huomata, että hänen kodissaan on tapahtunut jokin muutos. Elena on harvoin kyläilypuvussa ja kotona on poika miltei aina hänen luonaan.

Sergius on kuin kuormasta päässyt. Aljoschan mieltivät, surulliset silmät ovat aina häntä vaivanneet. Ne ovat aivan kuin syyttäneet häntä jostakin. Mutta minkä hän sille on voinut, ettei äiti ennen ole huomannut noiden silmien pyyntöä. Hän, isä, joka hankkii leipää perheelleen, koettaa olla hyvä puoliso ja isä. Eihän hän voi sen enempää.

— Teistä on tullut vankat ystävät, isä huomauttaa kerran hyvämielisenä ja myhähdellen.

— Aljoscha ei ole oikein terve. Minä vien hänet huomenna lääkäriin.

Elena antaa puheelle odottamattoman käänteän. Sitte nousee hän hätäisesti ja asettuu soittamaan.

Seuraavana päivänä suunniteltiin ulkomaanmatkaa talossa. Lääkäri oli sanonut Aljoschan sydäntä heikoksi. Poika oli vietävä vahvistumaan. Silloin vahvistuisi sydänkin.

He ovat nyt Riesengebirgessä, ovat olleet täällä jo monta kuukautta. He ovat muuttaneet ylemmä jota enemmän kesä on edistynyt. Nyt asuvat he korkealla, ihanalla, aurinkoisella

rinteellä lähellä Kirche Wangia, mistä koko laakso metsäisine rinteineen, kylieen ja laidunmaineen viehättävän kauniina tarjoutuu kulkijan ihailtavaksi.

Parasta kaikesta täällä on kuitenkin tämä puhdas, kepeä tunturi-ilma. Miten usein onkaan Elena sitä sydämessään siunannut. Se ei vaivaa heikkoa, väsynyttä sydäntä. Se säästää voimaa ja luo voimaa. Se palauttaa punan poskille ja saa silmät säteilemään.

Elena on nähnyt sen Aljoschassa. Ja sittekin hän pelkää. Mitä? Sitä hän ei tiedä itsekkään, ellei hän pelkää jotain kovaa, aavistamatonta kohtalon iskua, joka voisi eroittaa heidät, äidin ja pojan toisistaan nyt juuri, kun he ovat päässeet aavistamaan, mitä he toisissaan omistavat ja että heidän on mahdoton elää erotettuina toisistaan.

Äiti ja poika ovat aina yhdessä. Ainoastaan joskus, kun äiti hyvin pyytää, jättää Aljoscha äidin leikkiäkseen ikätoverinsa Friedrichin kanssa.

Vaikka pojat ovat yhdenikäiset, on Friedrich Aljoschaa päätä pitempi. Hän on voimakas, rotevarakenteinen, vaaleatukkainen germaani. Aljoscha on hintelävirtaloinen, kellahtavan kalpea iholtaan ja hänen suuret, mustat silmänsä katsovat kypsänkysyvinä ihmisiin.

Elena koettaa parhaansa edistääkseen poikien ystävyyttä. Hän pelkää pikku Aljoschansa kypsää katsetta ja otsaa, jonka takana piilee niin paljon ajatuksia. Pojan henkinen kypsyys ja voimien heikkous kohdistuu syytöksenä häneen, äitiin. Ensinnä jätti hän lapsensa ikävöimään, itse huvitellessaan. Sitte antoi hän oman suuren surunsa kypsyttää poikaa samalla kuin itseään, — välillisesti joskaan ei suoraan.

Elena pelkää niitä hehkuvia tunteita, joita hän löytää lapsensa sielussa. Hän pelkää ennen-aikaista kypsymistä, joka ei koskaan tiedä hyvää. Siitä syystä hän myöskin kannustaa Aljoschaa ihailemaan Friedrichiä, joka osaa ampua jousipyssyllä, osaa ratsastaa, voimistella ja uida.

Elena rupeaa itsekin harrastamaan tätä kaikkea. Hän tulee lapseksi lapsensa tähden. »Lapseksi nyt juuri, kun suuri suru on kypsyttänyt äidiksi ja ihmiseksi», hän ajattelee surunvoittoisesti itsekseen.

Ainoastaan illoin, kun Aljoscha on nukkunut äidin käsi omassaan, tulee aika, jolloin Elena saa elää omaa elämäänsä. Silloin hän nousee, uskoo nukkuvan lapsen hoitajalle, uskolliselle Marfalle, ja hiipii itse ulos.

Etelän yöllisellä taivaalla loistavat jo tähtivalot. Päivän levoton hyörinä on asettu-

nut. Karjankellotkaan eivät enää kilahtele. Laaksossa levätään, vuorien rinteillä samoin. Ainoastaan tunturikoski ja metsän puut pitävät vielä puhetta keskenään.

Elena astelee yksinäistä tunturipolkua. Hänen katseensa kohoaa ylöspäin. Ylöspäin kutsuvat taivaan tuikkivat tulet. Ylöspäin ikävöi hänen oma mielensä.

Hän ajattelee Eugen Konstantinowitschiä, — ei pyytäen intohimoisen sielunsa hehkulla, — hän ajattelee häntä elämänsä kauneimpana muistona, jota hän kiittää syntymisestään korkeampaan ja syvempään elämään.

Uskollinen itselleen on hän aina tahtonut olla. Mutta että ihminen voi olla uskollinen joko alhaisemmalle tai ylhäissyntyiselle minälleen, on vasta nyt selvennyt hänelle. Suru sen selvitti. Tai tekikö sen tuo korkea otsa ja nuo syvät silmät, joita hän ei saanut rakastaa, mutta joiden kautta hän kuitenkin oppi aavistamaan entistä parempaa elämän sisältöä.

Elena tuntee sielunsa kohotetuksi yli kaiken pienen, maisen ja matalan. Hän tuntee sen läheisyyttä, joka on oleellista, on elämän ydin ja sisältö.

Onko se Jumala?

Hän ei voi määritellä, ei selvittää, mutta hän tuntee, että hän tahtoo vapautua kaikesta

muusta ja elää sille. Hän rukoilee voimaa tullakseen hyväksi äidiksi ja hyväksi ihmiseksi.

Luonnon syvä rauha huokuu lääkitystä haavoihin. On kuin siunaavat kädet koskettaisivat sairasta ja värähtävää hänen sisimmässään. Nääntyvä saa uutta voimaa. Kiitos puhkee huulille.

Silloin yhtäkkiä ajaa jäädyttävä pelko hänet takaisin pojan luo. Hän on unohtanut lapsensa, ajatellut itseään. Mitä jos jotain on tapahtunut?

Ja isku tuli kerran. Aljoscha sairastui kuumeeseen. Kovaa se ei ollut. Mutta sittekin.

Vasta kun Aljoscha on ollut neljä päivää ilman kuumetta ja kaksi päivää pukeissa, pääsee hän kutsumaan Friedrichiä luokseen teetä juomaan.

Elena on paraikaa järjestämässä pojille esille ottamaansa peliä, kun Marfa syöksee sisään kalman kalpeana ja itkussa.

— Elena Edwardowna, minä pyörryn, minä kuolen.

— Mitä, mitä on tapahtunut?

— Sota, sota on syttynyt! Meidät vangitaan! Meidät ammutaan . . . !

Sota! Se tuli kuin salama selvältä taivaalta. Olihan jo kauan näyttänyt uhkaavalta, mutta

hän oli unohtanut kaiken Aljoschan sairastaessa.

— Meidän täytyy lähteä heti! — Hän kii-ruhtaa hakemaan Aljoschaa.

Poika seisoo pihamaan portilla, Friedrich tien toisella puolella. Friedrich heiluttaa vimmattusti pientä keppiään.

— Mene, mene, muuten minun täytyy ampua sinut!

Elena repäisee poikansa pois portilta ja kuljettaa sisälle.

— Äiti, min-kä täh-den, änkyttää Aljoscha.

— Sota on syttynyt. Meidän täytyy lähteä asemalle kohta, kun saamme tavarat kuntoon. Saksalaiset ja venäläiset ovat nyt vihollisia.

— Tekeekö sota ystävätkin vihollisiksi, äiti?

— Tekee, tekeel

Elena on ruvennut vetämään esille tavaroita kaapeista ja laatikoista. Tunnin kuluttua ovat he jo matkalla asemalle.

Tiellä huutavat muutamat vastaantulijat heille saksalaisia haukkumasanvoja.

— Äiti, mitä he sanovat? Tuon toisen minä tunnen. Hän kantoi minua kerran olallaan. Onko hän nyt vihainen meille?

— Sota tekee ihmiset pahoiksi ja vihaisiksi.

— Minkätähden sitte käydään sotaa?

— Kun täytyy.

— Kuka pakoittaa?

Aljoscha ei saa vastausta. Tullaan juuri asemalle. Siellä on jo kauhea tungos, vaikka on toista tuntia junan lähtöön.

On ollut kovin kuuma. Rupeaa satamaan hienostaan. He ovat ohkaksiin puetut. Sade-takitkin ovat kiireessä tulleet sisäänpantujen vaatteiden joukkoon.

Elena koettaa suojata poikaa seisomalla sateen puolella. Vihdoin kun pääsevät junaan, on mahdoton enää saada istuinpaikkaa. Elena seisoo painaen poikaa niin lähelle itseään kuin mahdollista. Välistä nostaa hän hänet syliinsä ja käskee nojaamaan äidin olkapäähän. Mutta Aljoscha panee vastaan. Hän ei tahdo levätä kun ei äitikään.

He saapuvat myöhään illalla Berliiniin. Heille on sanottu, ettei siellä anneta yösjaa ulkomaalaisille. Eivätkä he muutenkaan uskaltaisi lähteä etäälle asemalta. Heidän on päästävä lähtemään aikaisella aamujunalla.

Sentähden he viettävät yönsä aseman ravintolassa. Aljoscha nukkuu nojautuneena äitiin. Elena valvoo.

Siinä istuessaan nukkuvan lapsensa vieressä astuu vähitellen koko hänen tähän asti eletty elämänsä hänen eteensä. Hän kertaa

sitä niinkuin kuolevat usein tekevät. Ei siksi, että hän nyt uskoo kuolevansa. Muuten vain tuntui aivan kuin olisi tilille vaadittu.

Hän näkee itsensä kodin hemmoteltuna, iloja intohimoisesti rakastavana lapsena. Sel-laisena siirtyy hän miehensä kotiin ja jatkaa siellä entistä elintapaansa. Ainoa ero on siinä, että hänellä nyt on yksi hemmottelija lisäksi, ja että mies nyt isän asemesta saa mak-saa hänen ilonsa ja huvinsa.

Elena ymmärtää nyt, mitä Sergius Michailo-witsch on kaivannut, — joskin tosin vain lasten tähden. Hänen käy kuitenkin sääli miestään.

Miksikähän hän ei välittänyt hänelle hellä-varoin annetuista viittauksista, hän kysyy itsel-tään. Olikohan siihen syynä se, että Sergius alotti väärältä puolelta, vaati ulkonaisesti ja toisten tähden olemaan sitä, mitä hän ei sisäisesti ollut.

Taas nousee Eugenin kuva Elenan sil-mäin eteen.

Millä voimalla hän, tuo vieras, kykeni ai-kaansaamaan niin suuren muutoksen? Tekikö sen rakkauden ihmevoima? Vai oliko siihen syynä se, että hän itse oli päässyt ylemmä ja sentähden kykeni auttamaan toistakin ylös-päin? Eihän se virran vesikään laaksosta vuorille noussut. Ylhäältäpäin yksin valuivat hedelmöittävät virrat.

Oliko Eugen Konstantinowitsch teosofi?

Tai »science'tisti»? Tai kuuluiko hän ehkä johonkin uskonnolliseen lahkoon?

Elena ei tietänyt. Äitiä mainittiin hyvin uskonnolliseksi, joskaan ei aivan oikeaoppiseksi. Ja sekä äiti että poika tuntuivat samoilta. Heillä oli yksi sydän ja yksi sielu.

Oli miten oli, Eugenissä oli Elena tavannut toisenlaista kuin kenessäkään muussa, voimaa, joka painaa alas ja samalla nostaa, tekee ihmisen pieneksi, mutta kirkastaa päämäärän suureksi ja ihanaksi.

Sitä tietä on Elena tullut äidiksi, on oppinut rakastamaan lapsiaan ja lasten kautta — lasten isää.

Siinä istuessaan hän ajattelee, että hän tahtoo tulla paremmaksi ihmiseksi ja paremmaksi vaimoksi.

Aamuyöstä kasvaa liike ja tungos. Myöhästyneitä, täpötäysiä junia saapuu. Ihmiset asettuvat jonoihin päästäkseen parin tunnin perästä lähteviin juniin.

Aljoscha on virkistynyt unesta, Elena istumisesta. Heistä tuntuu siltä kuin nyt jaksaisivat kestää mitä tahansa. Mutta kun pitkän jonossa seisomisen jälkeen vihdoinkin ovat päässeet junaan, kun siinä ovat seisoneet tuntikausia likistettyinä, survottuina, tungoksessa ja helteessä kuumenneina, vedossa kylmeten, ei heillä enää ole voimia liiemmästi. Pitkät py-

sähdykset, yhä uudistuvat tarkastukset, itkevät, tuskastuneet, vihaiset, kiukkuilevat ihmiset ympärillä, kaikki rasittaa.

Eräällä asemalla koettaa Elena saada voileipiä Aljoschalle. Ohi kulkeva myyjä kääntyy vihaisesti selin häneen: »Nur für Soldaten», kuulee Elena. Hän nielee itkua ja painaa poikaa lähemmä itseään.

Lautalla eivät olot parane, päinvastoin. Tuulee ankarasti. Toisiinsa sulletut ihmiset ovat merisairaita, antavat ylen. Elenalla on ensiluokan lippu, mutta ainoa mahdollisesti siedettävä paikka, minkä hän on saanut, on erään toisen luokan vaunun syrjäkäytävällä. Alaslasketulla laitaistuimella seisoo Aljoscha nojautuneena äitiin, Elena itse seisoo vieressä käytävällä.

— Sinulla on paha olla, Aljoscha sanoo säälivästi.

— Kaikilla on paha olla, kun on sota.

Poika on hetken ääneti, sitte kysyy hän hiljaa:

— Äiti, minkätähden täytyy ihmisillä olla paha olla?

Elena miettii hetken, sitte koettaa hän selittää, että se kai johtuu siitä, kun ihmiset eivät ole hyviä. Vaikeat ajat voivat ehkä opettaa heitä paremmiksi, kun he näkevät miten paljon kärsimystä paha tuottaa.

Aljoscha ei vastaa tähän mitään, sentähden jatkaa Elena selittelyä.

— Kerran kun sinä olit pieni, napautti isä sinua sormille. Sinä itkit kovin. Sinua ei koskaan oltu rangaistu. Mutta sen kerran jälkeen muistit olla koskematta isän kirjotuskaluihin.

— Tulevatko ihmiset hyväksi tämän sodan jälkeen?

— En tiedä. Äiti ainakin tahtoisi tulla hyväksi, oikein hyväksi isälle, sinulle — kaikille!

— Minäkin tahtoisin! — Pojan pää painuu äidin olalle. Kuuluu kuin hillitty nyyhkytys ja sitte vähän ajan perästä:

— Minusta on kuitenkin hyvin ikävä, että tuli sota ja että sinun täytyy seisoa.

Sitte he eivät puhu enää mitään. Kumpikin heistä taistelee meritautia vastaan. He käyvät kumpikin yhä kalpeammiksi. Aljoscha nojaa raskaasti äitiin. Kerran tuntee äiti, miten poika omituisesti vavahtaa. Kovin hiljaa hän hengittääkin. Sitä ei ensinkään voi kuulla. Mutta junahan jyskyttää niin kovin.

Ruotsin rannikolle astuessaan pitää Elena ruumista sylissään. Aljoschan sydän on lakannut sykkimästä. Mutta äiti ei tahdo uskoa sitä. Hän pitelee yhä poikaansa sylissään, puristaa rintaansa vasten, eikä hellitä ennenkuin pieni ruumis väkipakolla riistetään häneltä.

Paperi painuu Sergiuksen kädestä pöydälle. Monta puolustus- ja syytöskirjelmää on hän sekä lukenut että itse laatinut, — tällaista ei koskaan.

Mitä tässä oikeastaan oli? Ja keneen se kohdistui? Oliko tässä puolustusta vaiko syytöstä? Molempia tai ei kumpaakaan? — Oliko ehkä vain kappale elämää nähtynä ja kerrottuna tinkimättömän totuuden mukaisesti?

Hän ei tiedä. Ainoa, mikä hänellä on selvillä, on, että hän on omistanut paljon ja kadottanut paljon. Ja että hän olisi voinut omistaa vieläkin enemmän, jos — — —

Leipää.

Hänen nimensä oli Pjotr. Nyt sanotaan häntä Petteriksi.

Petter asuu pienessä ullakkohuoneessa vihanneskauppias Schmidtmeyerin luona.

Huone on oikeastaan aiottu ruokasäiliöksi. Se on pituudeltaan vähän päälle kaksi metriä ja leveydeltään metri ja kuusikymmentä. Siinä on lavitsan tapainen vuode, sen päällä olkia ja niitä peittämässä karkea vaate. Vieressä on Petterin kokoon kyhäämä tuoli, jota käytetään sekä tuolina että pöytänä. Seinään on lyöty muutamia nauvoja vaatteita varten. Muuta ei huoneessa ole.

Mutta Petter on tyytyväinen. Tällaista komeroa ei kukaan tahdo vuokrata, eikä perhekkään tarvitse sitä säiliönä. Sentähden saa Petter huoneensa kuin kaupantekijäisiksi, ilman että hänen pieni rahapalkkansa siitä pienenee. Ja se on hänelle pääasia.

Huone on lisäksi hyvä siitä, että se pysyy lämpimänä lämmittämättä. Se sijaitsee navetan yläpuolella ja lattiassa on aukko, joka tavalli-

sesti on tukossa, mutta joka pakkaspäivinä voidaan avata.

Petter saa siten lämmönkin ilmaiseksi.

Elatukseenkaan ei kulu paljon. Varhaisesta aamusta myöhäiseen iltaan asti työntää Petter kauppias Schmidtmeyerin raskaita vihannesrattaita talosta taloon läheisessä esikaupungissa. Hänen päivärahasa riippuu siitä, mitä hän saa myydyksi. Sentähden hän koettaa parastaan.

Petter onkin aina hyvissä väleissä ostajien kanssa ja saa tavallisesti tavarat hyvin kaupaksi. Tästä hyvillään viskaa isäntä hänelle mielellään tähteeksi jäänyttä hylkytavaraa syötäväksi. Näin ei elatuskaan maksa hänelle paljon. Ja siksi kasvavat hänen säästönsä.

Petterillä on pieni nahkapussi, jota hän aina kantaa rinnallaan karheen paitansa alla. Siinä säilyttää hän rahansa. Kun hän saa kootuksi kymmenen markkaa, vaihtaa hän pikkurahat seteliin. Ja kun säästöt kasvavat, vaihtaa hän pienemmän setelin suurempaan. Siten ei rahapussi paidan alla koskaan kasva huomattavan suureksi. Vaihdos toimitetaan aina, kun Petter ajaa isäntänsä asioita, joten ei kukaan huomaa hänellä itsellään olevan rahaa.

Petter säästää säästämistään. Säästöjen lisääntymiseen keskittyy hänen elämänsä koko

harrastus. Mutta ei hän sittekään elä säästääkseen. Hän säästää elääkseen. Hän tahtoo kerrankin päästä käsiksi leipään niin lujasti, ettei sitä kukaan enää saa häneltä riistetyksi. Ja hän tuntee keinonkin, jonka avulla hän voi päästä toiveittensa perille.

Kaupungin laidassa, etäällä vilkasliikkeisistä, tiheään ahdetuista kaduista sijaitsee kaksikerroksinen, puutarhan ympäröimä talo. Sen akkunat ovat kesäisin auki ja tuuli löyhyttelee usein valkeita akkunaverhoja. Puutarhassa on korkeita puita ja kauniita nurmikkoja. Istuinpaikkoja siellä myöskin on, monenlaisia ja hauskoja. Talon asukkaina on vanhoja ukkoja, josta toiset loikoilevat aurinkoisella nurmikolla, toiset istuskelevat puitten siimeksessä. Muutamia kuljetetaan pyörätuoleissa.

Petter on niin usein katsellut tätä kaikkea, että hän osaa sen kuin ulkoa. Kun hän vain ummistaa silmänsä, näkee hän sen edessään: iloisen valkean talon päivänpaisteisella mäentörmällä, puutarha ympärillä ja puutarhassa ukkoja, myhähteleviä, osaansa tyytyväisiä ukkoja . . .

Petter on monesti puhutellut ukkoja. Hän tietää, että he todella ovat tyytyväisiä ja että heillä on hyvä olla. He asuvat kaksittain iloisissa, hauskoissa huoneissa. He käyvät valmiiksi katetun pöydän ääreen ja syövät ate-

riansa ilman huomisen huolta, tietoisina siitä, että he saavat olla täällä ja nauttia tätä hyvyyttä niin kauan kuin elävät.

Petter on hankkinut itselleen tietoja siitäkin, kuka ja miten voi päästä tämän kodin jäseneksi.

Laitos on lahjoitettu koti, johon 70 vuotta täyttäneet, paikkakunnalla syntyneet ja kodittomat vanhukset erinäisillä ehdoilla pääsevät kokonaan ilmaiseksi. Mutta muutkin kuin paikkakuntalaiset voivat tulla osallisiksi tästä, kunhan he ensin maksavat kolme sataa markkaa sisäänpääsyrahana, joka oikeuttaa heidät elämän loppuun asti nauttimaan kodin eduista.

Tätä varten Petter säästää.

Kun hän pimeässä komerossaan laskeutuu kovalle vuoteelleen siinä oikoakseen väsymyksen ja vanhuuden kangistamia jäseniään, ajattelee hän sitä aikaa, jolloin hän laskeutuu levolle lämpimässä ja hauskassa huoneessa, pehmoiselle tilalle. Kun hän likaiselta käärepaperilta syö kovaa leipäänsä ja vihannesjätteitä, joita Schmidtmeyer on hänelle pistänyt, kuvittelee hän mielessään, että hän pian istuu pitkässä pöydässä, jolla keittokupit höyryävät ja lämmin, rasvainen ruoka valuu kuin hyvää tekevä voide vanhaan ruumiiseen.

Ja kun hän kerran istuu siinä, silloin hän ei ainoastaan ole saanut sitä, mitä ei koskaan

ennen annettu: huolettomia päiviä, — silloin hän myöskin saa maistaa kauan himoitsemaansa kosto.

Leipä on pitkin hänen elämänsä kiusanut ja pettänyt häntä. Sentähden tahtoo hän kerrankin päästä riippumattomaksi siitä. Tämä on kosto, jota hän on himoinnut. Ja tämän tähden laskee hän usein säästöjään.

Kun hän istuu komerossaan ja vaivalla kootut rahan yksitellen ja hitaasti putoilevat hänen sormiensa lomitse nahkaiseen rahapussiin, palaa hänen mieleensä se kylmä, ummehtunut huone kellarikerroksessa, josta hänen elämänsä ensi muistot ovat kotoisin. Äiti oli pesijätär. Hän oli poissa varhaisesta aamusta myöhäiseen iltaan asti. Välistä jäi poika naapurien huostaan, välistä otti äiti hänet mukaansa suureen pesutupaan. Mutta sattui niinkin, että äiti meni pois ja sitoi pojan kiinni sängynjalkaan. Viereen asetti hän muutamia puupalikoita leluksi, vesikupin ja palasen leipää.

Leipää oli vähän ja äiti viipyi kauan poissa. Poika itki, repi ja rimpuili päästäkseen irti. Ei päässyt. Kun äiti vihdoin tuli, oli hänellä leipää muassaan, hyvää, pehmeätä leipää, jossa oli voita päällä. Hän kurotti sitä jo ovelta itkevälle lapselle. Se oli sovitusuhri.

Poikaan juurtui se ajatus, että äiti koko päivän oli ollut tuota leipää hakemassa. Leivän

tähden oli siis pojasta tehty vanki. Leipä oli ollut syynä kaikkiin hänen kärsimyksiinsä. Sentähden vihasi hän sitä yhtä kiihkeästi kuin hän sitä himoitsi.

Himo ja viha kiihtyivät kumpikin sen tapahtuman jälkeen, joka muodostui ratkaisevaksi hänen elämässään. Hän muisti sen aina yhtä selvästi kuin edellisen päivän. Usein, kun hän istui komerossaan laskien rahojaan, tuntui hänestä siltä kuin kaikki vasta olisi ollut tapahtumassa.

On pureva pakkaspäivä. Hän seisoo kadulla erään leipomon edustalla. Hän on pieni. Hänen on sekä vilu että nälkä. Äiti tulee pian kotiin, sen hän tietää, ja äiti tuo ruokaa.

Mutta odottaessaan ravitsee hän katseitaan leipomon tarjoilupöydälle pinotuilla herkuilla. Eräällä lasilautasella on sokeririnkeleitä, toisella piparikakkuja, kolmannella pyörylöitä, joissa on marjahilloa päällä.

Hän on niin kauan syönyt näitä nälkäisin katsein, että jo luulisi itse teossa olevansa niitä syömässä, elleivät nälkä ja vilu muistuttaisi hänelle asian todellista laitaa.

Pieni tyttö ja poika kääntyvät samassa kadulta puotiin. He ostavat itselleen kauriita, sokerilla päällystettyjä kakkuja ja syövät niitä. Nälkä kurnii Petterin suolissa, vilu puistattaa.

Petterin käsi sukeltaa nutun taskuun. Siinä on 5-kopekan raha. Hän hypistelee sitä. Se on äidin. Mutta jos — jos uskaltaisi . . . ?

Samassa tulee neljä poikaa nauraen ja puhellen leipomon ovelle. Nyt, nyt, heidän sakissaan!

Petter pujahtaa sisään. Pojat ostavat leivoksia. Petterkin työntää rahansa pöydälle ja saa saatavansa. Mutta se sulaa hänen suusaan kuin lumi lämpöiseen veteen. Vasta on se saatu, kun siitä ei enää ole jälkeäkään.

Toiset pojat ostavat enemmän. Enemmän vaatii Petterin vatsakin.

Tarjoilupöydällä, aivan lähellä laitaa on kaunis rusinakakku. Se ei ole aivan pieni. Siitä lähtisi ehkä nälkäkin.

Petter pyyhkäisee sen taskuunsa ja koettaa livahtaa puodista. Mutta myyjä on huomannut hänet ja käy kiinni käsivarteen. —

Vai sellainen! Tulet varastamaan! — Kakku kaivetaan esille taskusta ja itku kurkussa, evästettynä ankarilla sanoilla, passitetaan Petter ulos kadulle, missä hän vilusta värähdellen pysähtyy odottamaan äitiä.

Tämä tapahtuma ei vain haikeana muistona ole painunut Petterin mieleen, vaan siksi, että sen seuraukset tuntuivat kauaksi koko hänen tulevaisuuteensa. Puodissa olleet pojat näkivät hänet kerran hänen leikkiessään oman

kadun varrella asuvien poikien kanssa. »Pullavaras, pullavaras, onko sulla nälkä?» niin hänelle siitä pitäin huudettiin kohta kun hän vain näyttäytyi kadulla. Sormet nousivat häntä osoittelemaan ja koko poikaparvi rähähti nauruun.

Senjälkeen kävi Petter ihmisaraksi ja rupesi vihaamaan leipää entistä enemmän. Sitä oli olemassa muille, ei hänelle. Häntä se vain kiusasi ja kompastutti. Siksi vihasi hän sitä.

Kaikkein tuhoisimmin se kuitenkin vaikutti hänen elämäänsä, kun hän kolmentoista vanhana oli päässyt juoksupojaksi eräälle kauppiaille.

Alussa kävi kaikki hyvin. Mutta sitte katosi kaksikymmentä ruplaa kauppiaan laatikosta. Myymälässä oli nuori puotilainen, joka kertoi olleensa puodissa silloin, kun Petter pikku poikana varasti pullan leipomosta. Tämä asia vedettiin nyt esiin. Petter vakuutti syyttömyyttään rahan suhteen, mutta häntä ei uskottu. Varhain varkaaksi oppinut oli tietysti taitava ammatissaan. Ja taitava oli rahavaras ollut. Sentähden ajettiin Petter pois paikastaan.

Vaikeata oli tämän jälkeen saada paikkaa, ja vielä vaikeampaa siinä pysyä. Maine kiersi aina, joko Petterin edellä tai hänen jälessään, tehden kerta toisensa perään hänen aikeensa ja toiveensa tyhjiksi.

Leipä teki hänet pakolaiseksi hänen omassa maassaan. Siksi täytyi hänen lähteä etsimään sitä sieltä, minne ei hänen maineensa kiertänyt hänen jälessään.

Mutta vieraallakin maalla oli onni hänelle vastainen. Kerran hän kuitenkin sai kootuksi itselleen pari sataa markkaa. Niillä aikoi hän elää ja etsiä itselleen jotain edullista työtä. Hänen oli näihin asti täytynyt tyytyä siihen mitä vain sai. Näлкä, vilu ja ahtaat olot olivat uskollisesti seuranneet häntä lapsuusijästä kellarikerroksessa miehuusijän puoliväliin. Hänen oli ollut pakko tyytyä raskaaseen ja huonopalkkaiseen työhön. Mutta nyt, kun hän kaikesta huolimatta oli saanut säästöjä kootuksi, tahtoi hän päästä puutteesta. Hän tahtoi syödä kylläkseen, nukkua hyvällä vuoteella ja etsiä itselleen niin hyvin palkattua työtä, että hän saisi vanhuutensa turvatuksi.

Nämät rohkeat aikeet mielessään jätti hän kaupungin, jossa oli saanut tilapäistä työtä ja päätti itä-Saksasta lähteä länteenpäin parempien päivien hakuun.

Tällä matkalla varastettiin häneltä eräässä yöpaikassa kaikki hänen rahansa.

Leipä oli taaskin pitänyt häntä narrinaan, oli juoksuttanut jälessään, houkutellut ja lupailut. Petter oli uskonut, oli tavoitellen juossut perässä, mutta huomannut yriyksensä

yhtä mahdottomiksi kuin taivaanrantaa tavoittelevan lapsen. Sentähden himoitsi hän kostoa. Ja hän tiesi, että kun hän kerran istuu noiden tyytyväisten vanhusten joukossa, valkeassa talossa, päiväpaisteisella kummulla, silloin ei leipä häntä enää pakene. Silloin on hän saavuttanut voiton elämänsä suuressa taistelussa ja nauttii voiton suloista rauhaa.

Tätä kaikkea ajattelee Petter työntäessään Schmidtmeyerin raskaita rattaita talosta taloon.

Hän kulkee ohi ukkokodin, pysähtyy portille ja tarjoilee tavaroitaan. Emännöitsijä valkoisessa talouspuvussa tulee tekemään kauppaa. Ukot istuvat päiväpaisteessa ja myhähcelevät. He nyökäyttävät päätään Petterille ja hänestä tuntuu aivan siltä kuin he kysyisivät: »etkö sinä jo pian tule?»

»Pian, pian», vakuuttaa Petter itsekseen ja työntää rattaitaan eteenpäin. Kaksikymmentä markkaa on hänellä saamista isännältä. Kun se on saatu, on määrä täysi. Muutamia markkoja puuttuu tosin, mutta ne hän saa ansaituksi sill'aikaa kun hänen pyyntökirjansa on johtokunnalla. Se kestää aina. Sen hän tietää. Hän on ottanut selkoa kaikesta. — Paras on laittaa paperit kuntoon niin pian kuin suinkin. Ehkä hän sitte jo viettää jouluaan suuressa, valoisassa huoneessa, jossa kauniisti katetulta pöydältä syö höyryävää joulupuuroa.

Petterin sisintä hivelee. Tuntuu siltä kuin valkea joulupuuro jo kiertäisi sisälmyksissä täyttävänä ja hyväatekevänä.

Kun nyt vain löytyisi henkilö, joka ottaisi ajaakseen hänen asiaansa! Tietysti riippuu onnistuminen siitäkin kuinka sitä ajetaan. Eikä ole sanottu, että Schmidtmeyer valvoisi Petterin parasta niin innokkaasti kuin suotavaa olisi.

Mutta jos se ystävällinen vanha neiti, joka asuu lähellä ukkokotia, tahtoisu auttaa Petteriä? Hän on välistä tarjonnut Petterille kahvia. Hän näkyy olevan hyvä ja hyväntahtoinen. Jos hän . . . ?

Petter pysäyttää rattaansa neidin portille. Jos onni nyt oikein potkaisisi, voisi hän heti kysäistä. Olisipahan sitte sekin asia selvillä.

Petterin kasvot kirkastuvat samassa. Hän näkee neidin puutarhan lehtimajassa paraillaan juomassa iltapäiväkahviaan. Ja eikös hän nyt viittaakin luokseen!

Petter on hämillään hyvästä mielestä ja jännityksestä. Käsi tutisee tarttuessaan kahvikuppiin ja polvet tahtovat notkاهدella. Neiti huomaa sen ja kysäsee eikö Petter jo ole liiaksi vanha ja väsynyt työntääkseen raskaita vihanesrattaita.

Siitä on mainio päästä alkuun. Oikeassahan neiti on. Ja hänellä, Petterillä, onkin

nyt rohkeat tuumat. Mutta kun ei hänessä ole miestä itse pitämään huolta kaikesta, pyytäisi hän apua.

Neidin silmät paistavat yhtä ystävällisen lämpimästi kuin paraillaan keskikesän aurinko. Hän kertoo kuuluvansa kodin johtokuntaan. Tietysti hän mielellään toimittaa paikkaa vanhalle vihannesten-kuljettajalle.

Petterin viimeinenkin huoli on nyt poistettu. Rattaat eivät koskaan ole olleet hänestä niin kepeät kuin tänä iltana, ja yöllä hän jo viettää joulua ukkokodissa. Huone on suuri ja valaistu kuin kirkko jouluaamuna. Valkea joulupuuro lähettää lämmintä höyryään kattoa kohden ja pöydälle on pinottu joululeipiä korkeihin kasoihin. Leipä, leipä on vihdoinkin joutunut hänen omakseen. Onni on viime taipaleella kääntynyt myötäiseksi hänelle, ja nyt on voitto hänen.

Petter herää juhlatuulella. Hän kolistelee alas navetan ullakolta, hakee käsirattaat talon nurkalta ja työntää ne puutarhan portille, jossa tavarat tavallisesti kuormitaan rat-
taille.

Puutarhassa ei näy ketään. Se on Petteristä outoa. Mutta ehkäpä isäntä on tavattavissa huoneessaan. Siellä sopii nyt pyytää niitä saatavina olevia kahtakymmentä markkaakin.

Petterille tulee kiire. Hänestä tuntuu siltä

kuin joka askel veisi häntä yhä lähemmä kaikkea sitä, mitä hän vasta näki unissaan.

Paitahihassillaan tulee Schmidtmeier itse vastaan talonsa kynnyksellä.

— Petter, tänään sinä et lähdekään tavanmukaiselle kiertomatkallesi. Pitempi tulee nyt tehtäväksi.

Petter tuijottaa sanattomana isäntäänsä. Mitä tämä merkitsee? Sanotaanko hänet irti monivuotisen, vähäpalkkaisen raatamisen jälkeen? Viskataanko hän nurkkaan kuin vanha kulunut vaateriekale, jota ei enää tarvita?

Ensi hetkenä tuntuu siltä, kuin olisi hän saanut iskun vasten silmiä, iskun sellaisen, että päästä huimaa. Sitte herää hänessä voitonriemunen ja ylpeä ajatus. Tämä ei enää merkitse mitään. Rahat on koottuna. Johtokunnan jäsen ajaa hänen asiaansa. Uupuvat markat saa hän vaikka kiven kolosta. Ei mikään saa häntä enää säikkymään. Voitto on hänen.

— Petter, isäntä puhelee, — sinulla on vielä vähän saamista. Tuossa on! — Hän viskaa setelit pöytään. — Ota ja ala lähteä. Sota on ovella.

Petter tuijottaa yhä isäntään. Hän ei ymmärrä hituistakaan kaikesta tästä. Jos toiset käyvät sotaa, niin käykööt! Mitä se häneen kuuluu? Hän menee ukkokotiin ja siellä on rauhallista.

Vai voisikohan sota ulottua sinnekin asti?
Ensikertaa vavahuttaa omituinen pelontunne Petterin mieltä.

Mitä jos koko se kaunis tulevaisuuskohti, jota hän pala palalta on rakentanut itselleen, luhistuisi vielä viime hetkessä?

— Mitä sinä siinä mulkoilet? Ota rahasi tai otan minä ne. Ja pois maasta . . . !

— Minne? saa Petter vihdoinkin kysäistyksi.

— Kotiisi, Venäjälle, etkö ymmärrä! Eikö Saksa tarpeeksi kauan ole sinua elättänyt?

Pala palalta selvenee totuus Petterille, selvenee kovana, murtavana todellisuutena. Hän ei enää osaa ajatella eikä tahtoa mitään. Hän ei ole tietoinen muusta kuin siitä, että hän on joutunut tappiolle taistelussaan juuri silloin, kun voitto hymyilevän kauniina kangasti hänen silmänsä edessä. Hän on lyöty niin kokonaan ja perinpohjin, ettei hän enää koskaan siitä nouse eikä yritäkään nousta.

Puutuneena, tylsänä antaa Petter ihmisvirran kuljettaa itseään eteenpäin. Kokoonlyyhistyneenä istuu hän junavaununnurkassa toisten sinne tunkemana. Hän hoippuu kuin humaltunut lautalle, jonne muut menevät. Väkitungoksessa ei häntä kukaan huomaa. Hän tuntee omituista pahoinvointia, sellaista, joka muistuttaa hänelle tuttua tunnetta: nälkää. Silloin hän aina ummistaa silmänsä ja koettaa nukkua.

Näin on hän matkustanut läpi koko Ruotsin Malmöstä Luulajaan asti. Ollaan jo Suomen puolella, kun Petterin vierustoverit rupeavat arvelemaan, että vanhus ei varmaankaan ole syönyt mitään pitkiin aikoihin.

— Tulkaa ulos, sanovat he hänelle eräällä asemalla. — Täällä annetaan ruokaa ilmaiseksi.

Petter seuraa heitä ajattelematta, näkemättä ja kuulematta. Mutta tultuaan ulos vaunusta on kuin hänen silmänsä yht'äkkiä revähtäisivät auki. Hän näkee leipää, leipää minne hän katsookin. Voileipä on voileivän vieressä pitkässä, loppumattomassa jonossa.

— Tässä on, syökää! Niitä annetaan ilmaiseksi. — Mies ojentaa Petterille voileivän ja Petter tarttuu siihen, haukkaa, nielasee, ottaa sitte toisen, kolmannen, ja kohta neljännen . . .

Ihmiset katsovat ihmeissään häneen. Toiset nauravat, toisille tulee vedet silmiin. — Tuo ei ole nähnyt ruokaa pitkiin aikoihin, sanoo eräs ohikulkeva.

Petter ei näe eikä kuule mitään. Hän vain syö. Pää tutisee, kädet vapisevat ja pitkä aaltoileva parta nytkähtelee.

Hän syö, syö kuin vihollistansa.

— — — — —
 — — — — —

Pari tuntia myöhemmin kannetaan vanhus paareilla pois junasta.

— Taisi nälkiintyneenä syödä liian paljon, sanoo eräs matkustaja. — Nyt vievät sairaalaan.

— Ohhoh, vanhaa miestä, jatkaa siihen toinen. Jaksaneeko enää toipua?

Petter makaa liikahtamatta paareilla. Hän ei enää jaksaa ajatella mitään. Leipä on vielä kerran ja viimeisen nujertanut hänet voimattomaksi siinä kovassa taistelussa, jota hän pitkin elämänsä on käynyt.

Appi-isä.

Prefekti Hilmer työnsi kiinni salalaatikon, jossa säilytti tärkeimpiä, virka-asioita koskevia papereitaan, lukitsi sen ja pisti avaimen taskuunsa. Sitte siirsi hän paikoilleen laudakon, joka kokonaan kätki virkahuoneen seinään sovitetun laatikon. Sen tehtyään haki hän hattunsa ja keppinsä naulasta huoneen nurkassa ja loi vielä viimeksi tutkivan silmäyksen pitkin huonetta ikäänkuin muistutellakseen oliko mahdollisesti unohtanut jotain.

Tultuaan tyydyttävään vakuutukseen siitä, että kaikki oli kunnossa, painoi hän sähkökellon nappulaa. Miltei samassa hetkessä, jolloin käsi kosketti kelloa, avautui ovi, ja salapoliisi Seller, prefektin lähin käskyläinen ja uskottu mies, astui huoneeseen.

— Seller, te tiedätte, että olen ottanut viikon loman itselleni. Tahtoisin rauhassa olla perheeni keskuudessa.

Seller kumarsi.

— Toivon, ettei mikään tule Teitä häiritsemään, herra prefekti. Ja uskallanko lisätä:

toivon voivani kertoa hyviä uutisia Teidän palatessanne.

— Luulette, että teillä silloin on huijarimme satimessa. Kunpa vain jäljet eivät pettäisi nyt kuten tähän asti! Toden totta en haluaisi lomaa ennenkuin tämä asia on selvillä, elleivät perheolot nyt juuri vaatisi kotonaoloani. Tyttäreni täyttää muutaman päivän perästä kahdeksantoista vuotta. Aijomme viettää sitä päivää tavallista suurempana juhlanan. Ja muutkin asianhaarat vaativat minua muistamaan, että olen perheenisä enkä vain virkamies.

— Te voitte täydellisesti luottaa minuun, herra prefekti.

— Sen tiedän. Muuten en voisikaan nyt juuri riistäytyä irti. — Jos sattuisi jotain erikoista, saan tietysti tietoa siitä. Kotini ovet avautuvat minä hetkenä ja minä aikana hyvänsä teille. Sen tiedätte.

Kumartaen vastasi Seller esimiehensä hymyilyyn, avasi virastohuoneen oven ja vastasi jäähyväisiin toistamalla tavanmukaisen: »näkemiin». Sitte kääntyi kukin taholleen. Seller palasi työhönsä, prefekti laskeutui virastonsa portaita alas kadulle.

Häntä ei tänään, kuten tavallisesti, haluttanut ajaa kotiin. Hän tahtoi rauhassa saada selvitellä ajatuksiaan eikä hänestä mikään ollut

niin hyvä apukeino siihen kuin kävely yksinäisyydessä, vapaana kaikesta hätyyttävästä kiireestä.

Ensimmäisessä kadunkulmauksessa hän siitä syystä käänsi selkensä kaupungin keskustalle ja astui hetken kuluttua eteenpäin siimekästä, huvilakaupunkiin johtavaa bulevardia pitkin.

Hän astui hitaasti ja ajatuksiinsa vaipuneena. Hän oli viime aikoina tullut kokemaan jotain näihin asti hänelle vallan tuntematonta. Ne kaksi eri maailmaa, joissa hän vuoroin eli ja jotka rikastuttivat hänen elämäänsä erilaisuudellaan, pitäen sekä häntä että toisiaan tasapainossa, olivat nyt ensikertaa joutuneet toinen toisensa tielle. Virasto ja koti eivät ennen olleet tehneet haittaa toisilleen. Päinvastoin. Suuren erilaisuutensa kautta olivat ne lisänneet sekä omaa että toinen toisensa arvoa. Tyhjyys olisi ollut tuntuva, ellei niitä kumpaakin olisi ollut olemassa juuri sellaisina kuin olivat.

Prefekti Hilmer pyyhkäisi mieltivänä partaansa. Hänen täytyi myöntää, että hän yleensä oli maailman onnellisimpia ihmisiä. Joka aamu, kun hän — tapansa mukaan ensin otettuaan virkistävän kylvyn — astui kotinsa suureen, valoisaan ruokasaliin, valtasi hyvän tuntemus hänet jo ensi näkemällä. Häikäisevän valkea, aina puhdas liina peitti pöydän.

Hunaja ja marjahillo kristallikuvuissaan, höyryävä kahvi ja paistavat, tavallisesti itse talon emännän leipomat vehnäpyörylät lisäsivät sekä hyvätuntemusta että ruokahalua. — Kun Anselma sitte vielä kiepsahti isän polvelle ja äiti asettui viereen, äiti, joka nauroi ja laverteli kuin iloinen lapsi ja jolla vielä oli jälellä nuoruutensa ihastuttavat hymykuopat, oliko ihme, jos prefekti Hilmer tunsi olevansa onnellinen perheenisä?

Mutta hän nautti yhtä paljon, kun hän pari tuntia myöhemmin saapui virastoonsa keskikaupungilla.

Hän oli toistakymmentä vuotta ollut suurkaupungin poliisiviraston rikosasiain johtomiehenä ja koko tänä aikana oli työ ollut hänelle ei ainoastaan toimeentulon vaan myöskin nautinnon lähteenä. Hän rakasti niitä kirjavia ihmiskohtaloita ja niitä sotkeuksista selvitettäviä vyyhtejä, joita työ hänen eteensä asetti. Kun hän aamuisin avatessaan virastonsa oven näki pöydälle kerääntyneen kasan tärkeitä papereita ja vastaanotti ilmoituksia monista odottavista, joilla ehkä oli jännittäviä ja tärkeitä tiedonantoja, sai hyvätuntemus hänet taaskin valtoihinsa. Katse jännittyi. Käsi tarttui papereihin, ajatus asioihin. Ja työtä höysti nautintoa tuottava työn ilo.

Prefekti Hilmer siveli taaskin partaansa.

»Mallikelpoinen virkamies», »erinomainen, onnellinen ja herttainen perheenisä», sellaisiin arvosteluihin oli hän tottunut. Eikä ne hänestä väärään osuneetkaan. Hän tiesi itsekin, että hän sekä virassaan että kodissaan oli hyvin paikkansa täyttävä, onnellinen ja tyydytystä tunteva mies.

Mutta yhtä hyvin kuin hän viihtyi näissä kahdessa eri maailmassaan, yhtä tarkasti oli hän nähin asti osannut pitää ne erillään toisistaan. Kun hän avasi oven virastoonsa, jätti hän puolison ja isän ulkopuolelle. Kun hän tahtoi nauttia omaistensa piirissä, hääti hän virkamiehen kauaksi.

Ainoastaan joskus, jos virastossa sattui erityisen jännittäviä asioita, tahtoivat ajatukset kodinkin piiristä käydä selviteltävään pulmaan käsiksi, mutta pieninkin tyytymättömyyden ilmaus talon naisten puolelta sai aina perheenisän muistamaan velvollisuuksiaan.

Näin oli sekä virka että koti tähän asti saanut osansa ilman että siitä kärsi toinen enemmän kuin toinenkaan. Mutta nyt olivat ne yht'äkkiä kiusallisella tavalla kiertyneet toistensa tielle.

Asia oli saanut alkunsa sinä päivänä, jolloin prefekti Hilmer ensi kertaa sai käsiinsä tuon nuoren, mutta rohkean huijarin valokuvan. Sinä päivänä etsintä varsinaisesti alkoi.

Ja asia oli sekä tärkeä että vaikea, semminkin kun asianomainen ainoassa saatavana olevassa valokuvassaan oli valepuvussa, jossa hän edellisenä talvena oli esiintynyt Italiassa.

Virkamies seurasi sinä iltana prefekti Hilmeriä kotiin asti. Mutta pitipä Anselman sinä iltana juuri asettua isän polvelle kuiskamaan hänelle korvaan omia sydänsalaisuuksiaan.

Anselma oli ollut huviretkellä Meissenissä yhdessä hyvän ystävänsä Lilly Reimers'in kanssa. Matkalla he olivat tutustuneet kovin kohteliaaseen ja hauskaan nuoreen herraan. Senjälkeen olivat he »sattumalta» yhtyneet häneen monta kertaa ja herra Hief oli nyt käynyt Lillyn kodissakin. Anselmakin olisi mielellään pyytänyt häntä luokseen, mutta ei ollut uskaltanut ennen — isän tähden. Mutta tänään oli herra Hief saattanut häntä pitkän matkaa ja puhunut sellaista, jota ei koskaan ennen, ja sentähden Anselman suorastaan täytyi pyytää häntä isän ja äidin puheille.

Monien pyytämisten perästä oli hän vihdoinkin luvannut tulla huomenna. Mutta hän oli kovin ujo ja arka, sentähden täytyi isän luvata olla oikein ystävällinen hänelle.

Prefekti Hilmer huokasi. Olisi Anselma vain tietänyt, miten sopimattomaan aikaan hänen rakkausasiansa sattuivat! Mutta tiedus-

teliko rakkaus sopivinta vastaanotto-aikaa? — Ei tarvinnut ajatella muuta kuin omaa nuoruuttaan. Tenttikiireet olivat hänelläkin pahimmillaan kun Sofie Pormplyn'in hymykuopat ja helisevä nauru tulivat ajatuksia sotkemaan.

Mutta kuluttavia olivat nämä kaksi viime kuukautta olleet: virastossa paljon mieltäjännittäväää, tuon huijarin tähden, josta ei selvää saatu, kotona Anselman asiat.

Ensin oli täytynyt suostua salakihlaukseen, nyt ei sekään enää tyydyttänyt. Tyttö oli saanut päähänsä, että kihlaus oli julais-tava hänen syntymäpäivänään — ruusu-
jen ollessa kauneimmillaan.

Ensin oli isä pannut jyrkästi vastaan. Mutta jaksoiko sitä ajanpitkään, kun tyttö pyysi ja rukoili?

Anselmalla oli jo kerran ennen ollut pieni seikkailunsa. Hän oli joutunut kihloihin erään ulkomaalaisen kanssa, joka sitte jätti hänet. Sitä sairasti hän kokonaista puoli vuotta. Nyt vasta oli hän tullut oikein entiselleen. Senkin tähden oli vaikeaa jyrkästi vastustaa hänen pyyntöään. Mutta raskasta oli suostuakin. Molemmat olivat vielä kovin nuoria. Ja sulhanen tuntui aivan yhtä kehittymättömältä kuin Anselmakin.

Siitä asti, jolloin Edgar Hief oli alkanut seurustella perheessä, oli prefekti Hilmer koet-

tanut tutkimalla tutkia tulevan vävy-poikansa luonnetta. Mutta tulos oli ollut huononpuoleinen. Hän ei oikeastaan ollut selvillä muusta kuin miehen ulko-asusta. Ja se oli nuhteton. Puku ja viikset olivat aina huomattavalla huolella hoidetut. Kasvonpiirteet olivat säännölliset, hipiä silmään pistävän hieno, punainen ja valkoinen.

Edgarin siniset silmät olivat Anselman vakuutusten mukaan kauniit kuin taivas, jonka väriä ne kuvastivat, mutta niiden kauneutta näyteltiin säästävasti muille. Katse oli ensimmäkseen joko kiintynyt Anselmaan tai alas luotu. »Ujoudesta», sanoi Anselma.

Prefekti Hilmer huokasi.

Vasta muodostumassa olevasta luonteesta ei tietystikään voinut saada sen selvempää kuvaa kuin lapsesta, joka valokuvattaessa liikahti. Ääriviivoja ei voinut oppia tuntemaan, kun ei varmoja ääriviivoja vielä löytynyt. Tällä oli hän koettanut lohduttaa itseään.

Kodin portti pysäytti samassa prefektin. Punahiekkainen, huvilaan johtava käytävä oli koristellen haravoitu. Käytävän molemmin puolin tuoksuivat upeat runkoruusut ja nurmientälle sijoitettujen agavien ja araukaarioiden lehdillä kimaltelivat niihin vasta ruiskutetun veden pisarat kirkkaina kuin kastehelmet.

Mutta tänään ei prefekti Hilmer voinut

nauttia kotinsa kauneudesta. Hän ei edes joututtanut askeleitaan, vaikka näki vaimonsa verannan ovella innokkaasti viittaavan häntä tulemaan.

Rouva Hilmerillä oli mielessä kihlajaiskakut ja tulevat kapiot, ihmisten hämmästys ja seurapiirin arvostelu. Hänen täytyi saada kevennellä sydäntään.

Samassa kuin isä astui ovesta sisään, kiepsahti Anselmakin hänen käsipuoleensa. Kihlajaispuku oli vast'ikään tullut ompelijattarelta. Isän täytyi välttämättä tulla sitä katsomaan.

— On teilläkin asioita mielessä!

— Niinkuin sinullakin, isä! Meillä on vain hauskeempaa ajateltavaa kuin sinulla.

— Mistäs tiedät, vaikka minä olisin ajatellut jotain hyvinkin hauskaa, — esimerkiksi Edgariasi?

— Oh, isä! — Anselma irroitti korvolehensä isän nipistyksestä. — Minä pahoin pelkään, että sinä ajattelit sitä nuorta huijaria, josta kerran rupesit Edgarillekin puhumaan.

— Vaikkei sinun herra sulhasesi suvainnut olla huvitettu hänestä, ei edes vaikka kerroin peukalonjäljestä, jonka olemme onnistuneet saamaan.

— Mitäs Edgar sellaisista! — Anselma pyöräytti isää kerran ympäri kuin pyöräyttääkseen ajatuksetkin hyvälle tolalle.

— Niillä on viehätyksensä, suurikin viehätyksensä, vaikkeet sinä sitä ymmärrä. Mutta Edgar on mies ja hänen pitäisi ymmärtää. — Minusta on varsin kunnioitettavaa, että hän, vaikkei itse ole varakas, koettaa pyrkiä eteenpäin, vaurastua ja oppia. Mutta tarvitaan muutakin kuin hyviä aikeita. Jos näkisin, että hän pystyisi ajattelemaan vähän muutakin kuin sinua ja rakkauttaan, voisin ehkä auttaa häntä eteenpäin omalla alallani.

Anselmalle oli tullut kyyneleet silmiin. Hän ei ymmärtänyt, miksi isä oli niin kovin vaativa Edgarin suhteen. Se oli varmaan syynä siihenkin, että Edgar viime aikoina oli ollut niin vakava, miltei alakuloinen. Käymäänkään ei hän ollut tullut moneen päivään, eikä ollut luvannutkaan tulla ennenkuin kihlajaispäivänä.

Vai oli ollut vakava, erityisen vakaval Prefekti tuli oikein iloiseksi. Saattoi olla hyväkin merkki.

Isän katse kiintyi perhosenmuotoiseen nauhakoristeeseen Anselman niskassa, solui siitä paljaalle kaulalle, jota korallinauha ympäröi, ja pyyhkäisi sitte kuin hyväillen tytön nuorekasta vartta.

Tuollainen umpustaan vasta puhjennut kukka oli kai sen arvoinen, että sai vähän arvella, ennenkuin sen vieraan käteen uskoi. Se merkitsi jo paljon, ettei isä ollut ajatellut rahal-

lista puolta, vaan oli valmis antamaan nuorelle ja varattomalle, josta appi-isänä ehkä sitte itse saisi huolehtia.

— Isä, sinä et vastaa? Miksi sinä et ole yhtä hyvä Edgarille kuin minulle? Minkä tähden sinä aina vaadit häntä olemaan muuta kuin hän on? — Anselma puhui, itkun alkua äänessä ja puoleksi hyväillen, puoleksi rankaisemalla takoen isän olkapäätä.

— Hyvä lapsi, enhän minä tiedä minkälainen hän on. — Se purkautui kuin hätähuuto. Ja pitkittyvää keskustelua välttääkseen vetäytyi isä omaan huoneeseensa, jossa hän rupesi astumaan edes takaisin, mittailien lattiata hitain ja pitkin askelin.

Tulos ajatusten selvittelystä oli, että prefekti Hilmer iltapuolella ajoi tulevan vävy-poikansa asuntoon saadakseen rauhassa, vapaana Anselman nuoren miehen mieltä häiritsevistä läsnäolosta puhella Edgar Hiefin kanssa.

Mutta Edgar ei ollutkaan kotona. Tämä tuntui sitä ikävämmältä, kun asianomainen aina oli sattunut olemaan poissa silloin, kun tuleva appi-isä oli häntä tiedustellut.

Missä mahtoi mies oikeastaan olla? Eihän hänellä ollut mitään määrättyä työtä. Ei hän myöskään vielä ollut päässyt säännöllisen opiskelun alkuun, vaikka oli tullut tänne tie-

tojaan kartuttamaan. Rakkaus ja Anselma olivat panneet kaikki hänen aikeensa nurin.

Sitä ihmeellisempää oli, että hän verrattain harvoin saapui kotiin tapaamaan Anselmaa, huolimatta siitä että appi-vanhemmat kumpikin kohta salakihlauksen jälkeen olivat kehoittaneet häntä pitämään Anselman kotia kuin omanaan. Sitenhän he kaikki paremmin pääsisivät tutustumaan toisiinsa.

Mutta Edgar Hief oli harvanlaisesti saapunut appivanhempiansa kotiin. »Siksi että hän oli niin ujo», selitti Anselma.

Prefekti Hilmeriä rupesi harmittamaan. Miksikähän kaikki tällaiset pikkuasiat nyt tuntuivat niin kiusallisilta? Eihän kihlaus ollut samaa kuin naimisiinmeno. Ja joka tapauksessa: mihin oli suostuttu, siihen oli suostuttu.

Turhan tähden hän kai nyt, niinkuin aikaisemminkin, itseään kiusasi. Häntä oli yhteen aikaan vaivannut sekin ajatus, että suuri vähälahjaisuus mahdollisesti oli syynä Edgar Hiefin ujouteen. Päästäkseen selville tästä oli hän kerran ehdottanut, että he yhdessä pelaisivat schakkia. Ja miten kävikään? Ujona ja arkana, katse enimmäkseen alas luotuna istui Edgar Hief paikoillaan ja pelasi, pelasi kerta toisensa jälkeen appi-isänsä häviöön.

Sinä iltana olivat kaikki juhlatuulella, hävinnyt enimmin kaikista.

Yhtä turhia olivat kai muutkin huolet vävypojan suhteen. Ne kirjeetkin, jotka Edgar oli saanut äidiltään ja joita oli tullut näyttäneeksi apelleen, olivat itse asiassa olleet mitä parhain suositus hänelle itselleen.

Kaikkea tätä muistutteli prefekti Hilmer itselleen odotellessaan tulossa olevia kihlajaisia. Hän tuli vähitellen tyynelle ja hyvälle mielelle, laski leikkiä Anselman kanssa, oli huvitettu naisten monista ja tuiki tärkeistä hommista sekä valmisteli hiljaisuudessa kaunista kihlajaispuhetta.

Mutta kun hän juhlapäivän edellisenä iltana kolmannen kerran turhaan etsi Edgar Hiefiä tämän asunnosta, joutui hän uudelleen pois tasapainosta.

Yöllä näki hän pahaä unta. Hän oli matkalla virastoonsa. Silloin juoksee yhtäkkiä Seller läähättäen häntä vastaan. — Herra prefekti, ettekö näe, tuolla hän juoksee. Meidän täytyy saada hänet käsiimme. — Hän ymmärsi kohta, kenestä Seller puhui. Ja hänkin tunsi, että nyt sen täytyy tapahtua, maksoi mitä maksoi. Sentähden hän, ohjaksista huolehtiva prefekti Hilmer, unohti ylhäisen johtajasemansa ja läksi juoksemaan kuin toisten käskemä juoksupoika. Hän juoksi kuin henkensä edestä. Ja viimein sai hän kadunkulmauksessa takaa-ajamansa huijarin kiinni.

Mutta samassa muutti mies muotoaan. Huijaria ei näkynyt missään. Edgar Hief vain seiso katse alas luotuna appi-isänsä edessä.

Prefekti Hilmer heräsi tuskanhiki otsallaan. Vasten tapojaan oli hän pitkin aamua hermostunut ja ärtyisä kaikille, yksin Anselmallekin. Vasta sulhasen tultua hän rauhoittui.

Jos Anselmalla aikaisemmin oli ollut syytä puhua Edгарin vakavuudesta, ei siitä nyt ainkaan näkynyt jälkiäkään. Hän oli kuin onnestaan humaltunut. Hän nauroi, laski leikkiä ja näkyi kokonaan unohtaneen entisen ujoutensa.

Nuorten ilo tempasi isänkin mukaansa. Hän ei voinut kylmänä katsella ainokaisensa onnesta säteileviä kasvoja. Puheen, jota hän oli ajatellut, esitti hän lämmöllä ja lennokkaasti.

Oltiin juuri huutamassa innostunutta »eläköötä» nuorten onnelle, kun prefekti äkkiä tunsu omituista pahoinvointia. Viime päivien jännitys ja sitä seurannut iloinen mielenliikutus oli kai hieman rasittanut.

Kenenkään huomaamatta vetäytyi prefekti huoneeseensa. Täällä painui hän mukavaan englantilaismalliseen lepotuoliinsa, jäädessä siihen pitkäksi aikaa. Hän havahtui vasta kun ovi avautui.

— Seller! — Hän kavahti pystyyn ja tunsu kalpenevansa.

— Luvallanne ja käskystänne, herra pre-

fekti, tulen »minä hetkenä hyvänsä». Kerrottavani ovat yhtä hauskoja kuin hämmästyttäviä.

— Mi-tä te oike-astaan —?

— Te ette voi hyvin, herra prefekti. Te olette aivan kalpea ja kätenne vapisee.

— Ei, eil! Kertokaa vaan!

— Jos käskette, teen sen pian. — Eilen vihdoinkin pääsin selville kaikesta. Seurasin miestä kunnes hän tuli asuntoonsa, toimitin sitte uskotut vartijat yöksi asunnon ympärille ja käskin aamulla seuraamaan häntä minne ikinä hän lähtisi. Kuvitelkaa itse mielesänne hämmästystäni, kun minulle tuodaan sana, että otus on varmassa satimessa — täällä teidän talossannel!

Seller kavahtaa äkkiä pystyyn. Hän kuulee omituista korahtavaa ääntä ja näkee esimiehensä kalveten painuvan tuolin selustaa vasten.

Saatuaan prefektin makaavaan asentoon rupeaa Seller hautomaan hänen ohimoitaan veteen kastetulla nenäliinallaan.

Salista kuuluu naurua ja iloisia huudahduksia, sitte raikkaat »eläköön Anselma Hilmer», »eläköön Edgar Hief».

Kun prefekti Hilmer hitaasti avaa silmänsä, kumartuu Seller hänen puoleensa. — Herra prefekti, minä lähden nyt. Virkamiekin on ihminen.

— Ei, ei! — Prefekti kohottautuu istu-
alleen. — Oikeus olkoon oikeutta, koski se
ketä tahansa! Mutta tapa? — Seller, meidän
täytyy ajatella tytärtäni. — Onko se valokuva
matkassanne.

Seller kaivaa povitaskujaan ja löytää valo-
kuvan. Kuva kädessään menee prefekti Hil-
mer salin ovelle ja asettuu siihen vuoroin kat-
soen kuvaan, vuoroin Edgar Hiefiin, joka, käsi
Anselman vyötäisillä, laskee leikkiä ympä-
rillä seisovien kanssa.

Vihdoin saa appi-isä Edgar Hiefin katseen
kohoamaan. Hän näkee valokuvan ja huomaa
prefektin vertailevan. Hän ymmärtää kaikki.

Prefekti Hilmer vanhenee nopeasti tämän
jälkeen. Häntä ei vanhenna ainoastaan suru,
vaan sekin, ettei hän enää voi pitää eri toimi-
alojaan erillään toisistaan. Virastossaan ei
hän ole yksin virkailija. Hän on puoliso ja isä.
Hän on ihminen.

Ne kirjavat, ajatusjännitystä kysyvät asiat,
joista hän ennen nautti, kuluttavat häntä nyt.
Hän ei voi unohtaa, että asianomainen aina on
jonkun äidin poika, jonkun sisar tai veli,
ehkäpä ainoalle tyttärelle puolisosksi aiottu
vävy-poika.

Hän kärsii kaikkien kanssa ja se vanhentaa,
se kuluttaa . . .

Yksi lukemattomien joukosta.

Pakkanen kiihtyi yön kuluessa kiihtymistään, ja aamupuolella rupesi pohjoinen huokumaan kylmyyttään sisään jokaisesta hatarasta huoneen nurkasta.

Ilma oli jäädyttävän kylmää. Saima heräsi vilunväristykseen.

Mitähän kello mahtoi olla? — Varovaisesti raapaisi hän tulta tikkuun pannen käden suojaksi liekin eteen, jottei se paistaisi nukkuvan äidin silmiin.

Vasta puoli seitsemän!! Hän sammutti tulen ja kääräisi peitteen paremmin ympärilleen. Paras oli pysytellä vuoteessa. Öljyä täytyi säästää ja äitikin nukkui vielä. Eihän nyt sitäpaitsi työkään pakottanut nousemaan.

Saima huokasi syvään. Ilma huoneessa tuntui raskaalta. Olisi tehnyt mieli paiskata ovi selkosen selälleen, saada raitista ilmaa huoneen täydeltä ja sitte pistää kaunis, lämmittävä koivuvalkea uuniin. Mutta milläpä sitä tällaisina ahtaina aikoina! Kymmeneen kertaan

täytyi penniä sormissaan pyöritellä, ennenkuin uskalsi päättää mihin kohtaan se milloinkin oli pantava.

Oli sekin nurjaa, kun raitis ilmakin joutui siihen luokkaan, josta ei vähävaraisille liienyt. Mitäpä ylellisyystavaroista, jos jäivätkin pienen etuoikeutetun luokan osaksi! Mutta kun raitis ilma, tarpeellinen lämpö ja ravinto, — niin suorastaan kaikki välttämättömät elintarpeet olivat kalliilla rahalla hankittavat, ja rahanhankinta-tilaisuudet olivat miltei saavuttamattomissa, sehän se oli katkeraa.

Kuului siltä kuin äiti olisi liikahtanut. Eikö hän siis nukkunutkaan? Valvoi ehkä ja ajatteli samaa kuin Saimakin?

— Äiti!

— Joko sinä taas valvot, lapsi kulta?

— Entä sinä, äiti? Sinun tarvitsisi pareminkin nukkua kuin minun. — Viluttaako sinua? — Saima on jo vuoteen vieressä. Hän on vetäissyt vähän vaatteita päälleen ja levittää nyt oman peitteensä äidille suojaksi. — Kas noin, sinä minun rakas kääröni! Makaa nyt hiljaa siksi kun saan puita uuniin ja huone vähän ehtii lämmetä!

— Aina sinä jaksat! — Äiti hymyili surunvoittoisesti.

— Jaksat! — Saima tulee keittiöstä syliinsään kantamus kuusihalkoja, joita hän ru-

peaa latomaan uuniin. — Jos olisi ihmisellä työtä yöt päivät, silloin voisi puhua jaksamisesta, mutta kun ei saa tehdä mitään, ei kerrasaan mitään!

— Työttömyys on usein raskaampi taakka kuin työ.

— Niin totisesti! — Saima nielaisee vastauksensa kuulumattomaksi. Sitte rupeaa hän innokkaasti selittämään, että ehkäpä tästä pian annetaan työtä yllin kyllin. Hän aikoo tänään lähteä kaupunkiin saamaan lopullista vastausta siitä konttoripaikasta, josta jo monta kertaa on ollut puhetta. Eikö se lopultakin tule hänen osakseen? Ovat niin kauan odotuksellakin kiusanneet, että eivätköhän nyt sitä antane.

Äiti ei vastaa. Pitkä ja kiduttava odotus ei aina tiedä hyvää lopputulosta. Sellainen on ainakin hänen kokemuksensa ollut. Mutta mitäpä hän sitä ilmoittelemaan! Tulee se tieto aikanaan, jos kerran tullakseen on.

Hän huokasee raskaasti. — Mitähän varten vanhojen ja raihnaistenkin täytyi elää? Heidän päivätyönsä oli jo päättynyt. Pois olisivat joutaneet! Helpompaa olisi silloin elämä nuorille. Vanha vaalittava oli nuoren elämässä kuin liika lasti laivassa.

— Kas vaan, johan sinä olet pukeissa, ihasteli Saima keittiön ovelta. — Minullakin

on jo aamiainen pöydässä. Syödään sitte, niin pääsen lähtemään.

Entistä horjahtavampaa oli äidin astunta hänen tullessaan ruokapöytään. Saima huomasi sen ja nieli itkua. Mistäpä äidille muuten olisikaan karttunut voimia. Laihaa ja voimantonta oli ruoka. Ja maitokin minkälaista! Sinistä, ihan harmaan sinistä, eikä toivoa paremmasta, ennenkuin sitte jos — —

— Juo, juo, äiti kulta! Harmaansininen on hieno väri, eikö olekin?

Hän oli jo saavuttanut jonkinmoisen taituruuden leikinlaskussa, silloin kun sydän oli kipeimmillään.

— Kermaista saan sitte, kun sinä saat sen paikan, pisti äiti iloisesti jatkoksi.

Niin, kermaista sitte! Sen konttoripaikan tuloillahan he jo kauan olivat ruokaansa höystäneet. Ja niillä he olivat lämmitelleet kylmästä kangistuvia jäseniään. Mutta jos toivo pettäisi?

Saima painoi käden povelleen kuin estääkseen sen liian rajua tykytystä.

— Anteeksi, äiti, nyt minä nousen! — Hän työnsi hätäisesti tuolin syrjään, haki päällysvaatteensa ja pukeutui. Sitte otti hän pöydältä valmiiksi kokoonkäärityt puhtaaksi-kirjoituksensa. Puoleksi avatun laatikon kohdalle pysähtyi hän hetkeksi epäröiden.

— Minun täytyy . . siltä varalta, että . .

Hän kaivaa esille huolellisesti piiloon peitetyn paketin, evästä äitiä monilla varoituksilla ja sydämellisillä kehoituksilla lepäämiseen; sitte painuu ovi kiinni hänen jälkeensä.

Kohta portilla puskee pohjoinen vihaisesti vastaan, mutta hän ei huomaa sitä. Hän ajattelee yhtä ainoata asiaa: tuota kauan toivottua, pian ehkä saatavissa olevaa paikkaa.

Kuinka pohjattoman rikas hän silloin onkaan, jos saa 75 markkaa kuussa! Seitsemänkymmentäviisi markkaa sen vähäisen lisäksi, mitä heillä nyt on ja jolla on täytynyt elää!

Vähän hän tosin on ansainnut puhtaaksi kirjoituksella, joka silloin pakostakin jäisi pois. Mutta mitäpä se merkitsi? Kolmekymmentä penniä arkilta silloin tällöin, — satunnaista tuloa, johon ei voinut luottaa. Olipahan vain ollut sen verran, että sen avulla joskus oli saanut pahimman puutteen torjutuksi. Mutta 75 markkaa kuussa tiettyä tuloa!

Hän rupeaa taas niinkuin usein ennenkin sijoittelemaan rikkauksiaan.

Kaikkein ensimmäiseksi tilaa hän maitoa meijeristä, hyvää, kermaista maitoa. Sitä juottaa hän äidille jok'ikinen aamu, keitetynä silloin kun on kylmä. Jos äiti vastustaa, nauraa hän vain ja sanoo: juo, juo, minä maksan, minulla on varaa.

Hän ihan jo tuntee, miten hyvää tuo lämmin maito tekee äidin laihassa, lämpöä puuttuvassa ruumiissa.

Sitte hän myöskin ostaa sylen koivuhalkoja, kauniita, valkeakylkisiä ja kuivia puita, parasta lajia. Niitä poltellaan aina pahimpina pakkaspäivinä.

Ja entä sitte ne kengät, ne, joita hän on katsellut viime talvesta asti, ne, joilla on päälliset huovasta ja sisäpuolella lammasnahkaa! Ne maksavat kokonaista kymmenen markkaa. Kymmenen pois seitsemästäkymmenestäviidestä? — Siitä tulee tuntuva lovi! Mutta sittekin hän ostaa ne äidille. Ja he saavat kerrankin viettää huoletonta ja onnellista joulua yhdessä, äiti ja hän.

Tokkohan äidillä oikeastaan koskaan ennen on ollut oikein iloista joulua? Äidillä on ollut niin paljon ja raskasta kannettavaa elämässään. Ja tuollaisina suurina juhlina johtuu se aina erityisesti mieleen.

Ensimmäinen suuri suru oli tullut Saiman ollessa koulu-ijässä. Hänelle ei silloin oikein kerrottukaan asiasta, mutta hän tiesi, että vanhin veli oli syynä suruun. Asia oli hyvin, hyvin ikävä. Kun isä sytytti kuusenkynttilöitä, purskahti äiti yhtäkkiä haikeaan itkuun, ja isä kääntyi pois päin eikä sanonut sanaakaan. — Saima sitä vastoin juoksi

suoraa päätä äidin luo kiihkeästi tiedustellen syytä äidin suruun. Mutta vastausta ei annettu. Äiti vain painoi häntä rintaansa vastaan ja hän kuuli äidin sanovan hiljaa kuin itsekseen: kunpa vielä olisin pieni, elämätuskkaa tuntematon lapsi.

Veljistä oli sitte tullut paljonkin surua. Nyt oli heistä kaksi kuollut, kolmas oli Amerikassa, teillä tietymättömillä.

Isän kuoltua oli vanhin sisar, jolla oli hyvätuloinen paikka, ollut perheen tukena, mutta kolme vuotta takaperin oli hän äkkiä kuollut sydänhalvaukseen, ja siitä asti oli Saima ollut sairastavan äidin ainoana apuna.

Se paikka, se paikka, kunhan hän saisi sen! Silloin voisi hän paremmin kuin tähän asti pitää huolta äidistä.

Saima oli jo kaupungin portilla. Hän joudutti askeleitaan. Pyyhkäistessään kenkäkaupan ikkunan ohi pysähtyi hän hetkeksi ihailemaan äidille himoittua lahjaa. — Ihan varmaan ostaa hän sen! Hän vaikka syö itse vähemmin sinä kuukautena ja säästää siten ne rahat. Kyllä hän jaksaa. Hän on nuori. Mutta äiti on vanha ja vanhoja täytyy saada pitää hyvänä.

Pitkin harppauksin Saima nousee kiviportaita Latva & Kuuselan liikkeen toimistoon. Päättävästi painaa hän ovikelloa. »Nyt, nyt», takoo sydän.

Liikkeen johtaja käännähtää hämmästyneen näköisenä ja hiukan hermostuneesti tuolillaan Saiman avatessa ovea.

— Aa, neiti Särkkä! Teillä on asiaa?

— Niin, minä tulin . . . Se paikka . . .

— Paikka? — Jaa, tosiaankin! Minä olin jo aivan unohtanut sen. — Hän pyyhkäisee partaansa. — Se asia ratkaistiin jo pari viikkoa takaperin. Me teimme hiukan muutoksia konttoripuolella, joten emme nyt tarvitsekaan lisäväkeä.

Ei lisää, ei tarpeen, ei mahdollisuutta ansaita! Siniseksi kuorittua maitoa, jäädyttävän kylmää huoneessa, äidille ei lämpimiä kenkiä, ei iloista joulua!

Tietääköhän hän, joka tuon tuomion julisti, mitä kaikkea siihen sisältyy.

Saiman päätä huimaa. Sitte rupeaa niin kummasti puuduttamaan. Hän on kadulla ja kulkee eteenpäin ihmisvilinässä. Hän ymmärtää, ettei hänen kokemuksensa ole kovinkaan erikoista tai harvinaista laatua. Hän on vain yksi niistä lukemattomista, joille taistelu ole-massaolosta on ylivoimaista ja toivotonta, yksi niistä, joiden askeleet epätoivo on tehnyt väsyneiksi, laahustaviksi, ja joiden selkä toivotto-muuden koukistamana ennen aikojaan on kumaraan painunut.

Kannattiko tällaista suurta, yleistä hätää edes väistääkään?

Hän kulkee katua pitkin umpimähkään, eteensä katsomatta. Silloin muistaa hän yht'äkkiä puhtaaksikirjoituksensa.

Olisivat nekin vielä jääneet viemättä, silloin hän ei olisi saanut niitäkään rahoja eikä ehkä työtäkään vastaisuudessa. Ja sitte se asia! Nythän se oli pakostakin toimitettava!

Palvelija avaa kumartaen Saimalle oven kauppaneuvoksen huoneeseen. Se on suuri ja valoisa. Saima on nähnyt sen monesti, mutta nyt karkaa hänen katseensa nälkäisenä kuin tulenliekki paikasta toiseen. Kaikki, mikä ennen oli jäänyt huomaamatta, pistää nyt hänen silmiinsä vastustamattomalla voimalla ja terävästi kuin äkillinen valonheijastus pimeässä: lattiata ylt'yleensä peittävä pehmeä matto, nahalla päällystetty tuoli, jonka selusta mukavasti lasketaan alaspäin noja-asentoon, ja pehmeyttään hyllähtelevä sohva koruompelukseen.

Täällä oli kaikkea sitä, josta hivenkin voisi tehdä hyvää äidin vanhalle, väsyneelle ruumiille, mutta jota työttömän on mahdoton hankkia.

— Sepä mainiota, että vihdoinkin tulitte. Ennätin jo ruveta kaipaamaan papereitani.

— Tulin viipyneeksi. — Saima huomaa oman äänensä koleaan soinnuttomuuden.

— Tjaa, tjaa, sattuuhan odottamattomia esteitä. Te näytättekin väsyneeltä. Hyvä, että joululupa on tulossa. Kaiketi te aijotte levätä?

— Kaiketi.

— Minä en ainakaan aijo rasittaa teitä työllä, en pitkiin aikoihin. — Mutta nythän minun pitää maksaa. Tietäisitte neiti, miten lukemattomat isot ja pienet karhut ahdistavat meikäläistä miestä, etenkin näin juhlien alla. — Mitenkä se nyt olikaan? Viisi arkkia, vähän päälle. Mutta sehän annetaan kaupantehtijäisiksi näin joulun kynnyksellä — eikö niin? Viisi arkkia á 30 penniä, siis 1: 50, olkaa hyvä, neiti. Ja hauskaa joulua!

Kauppaneuvos pudisti kättä, tyytyväisenä omaan suureen ystävällisyyteensä.

Ovella muistaa Saima pakettinsa. Hän kääntyy takaisin.

— Herra kauppaneuvos, minulla olisi pyyntö teille. — Sanat syntyvät vaivalla. — Pyyntö, jota en esittäisi, ellei hätä minua pakottaisi siihen.

Kauppaneuvoksen kasvot synkistyvät. Saima ymmärtää, että hän pelkää avunpyyntöä.

— Minun täytyy ansaita, ja ansio on nykyään kovin tiukalla.

— Sen tietää valitettavasti jokainen. — Kauppaneuvos epäröi yhä mille kannalle

asettua. Tämä kuulostaa avunpyynnöltä, eikä hän nyt mitenkään . . . Mutta jos koskisikin muuta, olisi turha ilmaista, ettei . . .

— Te olette vaikutusvaltainen mies, herra kauppaneuvos. Teillä on paljon tuttavvia sanomalehtimies-piireissäkin.

Päivä pääsi paistamaan herra kauppaneuvoksen kasvoille. Niin, niin, niinhän se oli. Kun sitä oli ennättänyt tehdä jotain tässä elämässä, niin tiesivät muutkin, mihin sitä pystyi.

Hän siirsi tyytyväisenä syrjään pienen hopeatarjottimen, jolla nähtävästi hänen aamupäiväkahvinsa oli tuotu tänne työhuoneeseen, sitte keikautti hän kirjoitustuolinsa enemmän Saimaan päin ja katsoi kelloaan.

— Oikeastaan on minulla kova kiire, mutta kun auttaminen on kysymyksessä, täytyy olla valmis uhraamaan vähän aikaakin. — Olkaa hyvä, puhukaa vapaasti asianne.

— Olen kauan hakenut työtä, — jos jonkinlaista. Hiukan olen saanut, mutta siitä on ansiota liian vähän . . .

— Mutta neiti, — kauppaneuvos ei voi olla keskeyttämättä, — oletteko pyrkinyt kotiopettajattareksi? Tai rouvan apulaiseksi? Kun on nuori kuten te, ja kun lisäksi on tuollaiset kauniit kasvot . . .

Saima ei huomaa sanoja tai ei tahdo huomata. Hänkin keskeyttää.

— Herra kauppaneuvos, minulla on vanha ja kivuloinen äiti.

— Ai, ai, — ai, ai, se oli hullumpaa. — Hän näpäyttää sormiaan. — Vanhoja ei pitäisi olla muuta kuin varakkaissa kodeissa. Eikä sielläkään liiemmästi, ei liiemmästi. Se on minun kokemukseni.

Veri syöksähtää Saiman kasvoille.

— Suurinkin rikkaus olisi minulle sulaa köyhyyttä ilman . . . Hän ei saa lausetta lope-
tetuksi.

— Ymmärrän, ymmärrän! »Nicht so hitzig», neitiseni!

— Olen vapaahetkinäni vähän kirjoitel-
lut, vain omaksi huvikseni, en ansaitakseni. Sitä en koskaan ajatellut enkä olisi uskaltanutkaan, mutta nyt täytyy — Jos tämä voisi kelvata johonkin sanomalehteen? Itse en uskaltaisi tarjota tätä, eikä kai kukaan silloin viitsisi asiaa ajatellakaan. Mutta jos te . . .

Hän laskee pakettinsa pöydälle.

— Ahaa, vai tällainen teidän asianne oli-
kin! — Kauppaneuvos irroittaa paperit kää-
röstä ja rupeaa selailemaan lehtiä.

Saima tuntee vapisevansa. On kuin olisi hänen sisimpänsä siinä pengottavana. Ja penkomassa on mies, jonka huone on lämmin ja valoisa, ja joka juo kahvinsa hopeiselta tarjottimelta sillä aikaa, kun äiti ja muut, — joiden ei pitäisi elää, kun ei ole varaa . . .

— Hyvästi, sanoo hän hätäisesti. — Minä tulen joskus perimään vastausta. — Ja ennenkuin kauppaneuvos on ennättänyt tointua hämmästyksestään, on Saima jo kadonnut huoneesta.

Hitaasti astuu hän kotiin päin. Kohdalle tultuaan jatkaa hän matkaansa, kääntyy sitte takaisin kotiportille ja sieltä uudelleen pois päin. Kotioven salpana on pelko, sydäntäkouristava pelko, ettei äiti jaksakaan kestää tätä iskuja. Eihän hän paljon ole puhunut tuosta paikasta eikä näyttänyt uskovan sen saantiin, mutta jos sittekin on odottanut ehkä hartaammin kuin konsanaan Saima.

Ja vaikka äiti sen vielä jaksaisi kestääkin, oli se sittekin niin armottoman lohdutonta, kun eivät olot ottaneet valjetakseen. Nyt oli apu tarpeen. Nyt tulisi se aikanaan. Nyt ei sitä annettu. Jos sitte kerran päästäisiin myötämäkeen, ei ehkä enää olisi häntä, jonka voimat vastamäessä olivat ennaikojaan loppuun kuluneet.

Hämärsi jo kun Saima avasi kodin oven. Keittiö oli tyhjä. Pimeässä huoneessa ei hän voinut nähdä mitään.

— Äiti, missä sinä olet?

— Täällä. Minä lepäilen vähän.

— Oletko sairas?

— En, en. Muuten vaan rupesin tähän,

kun ei ollut mitään tekemistä ja kun tässä on lämpöisempikin.

Se vihiasi kuin veitsen terä. He tunsivat sen kumpikin ja puhe katkesi siihen. Toinen ei rohjennut kertoa, toinen ei kysyä.

Vasta jouluaaton edellisenä iltana se vihdoin purkautui. Sininen maito, nurkka, joka oli niin hatara, että siihen Saiman rääsytukoista huolimatta kerääntyi jäätä ja lunta, ja ne kengät, ne lämpimät, ostamattomat joululahjakengät, kävivät Saimalle viimein ylivoimaisiksi. Yöt oli hän itkenyt, päivät vaiennut. Nyt puhkesi hän viimein nauruun.

Hän nauroi pahaa, ilkkuvaa naurua sille lämpimälle ja mukavalle huoneelle, jossa hänelle hauskaa joulua toivotettiin samalla kun tingittiin vähän pois hänen vaivalla ansaituista penneistään. Hän nauroi ja ivasi niitä, jotka joivat herkkujaan hopeisilta tarjottimilta, samalla kun valittivat köyhien vanhusten olemassa-oloa.

Äiti koetti rauhoittaa, mutta silloin suuttui Saima. Oli äitikin sellainen raukkamainen nahjus! Olisi kai osaansa tyytynyt, vaikka olisi kuollut nälkään!

— Sanoisit edes jotain, suuttuisit, olisit suunniltasi niinkuin minä, silloin ehkä helpottaisi. Mutta kun sinä aina vaan kärsit, kärsit, käy kuorma minulle sietämättömäksi.

Saima ei ollut nukkunut viikkoon, mutta sinä iltana nukkui hän itkuunsa ja mielenliikutukseensa.

Ensi kertaa ei hän viime työkseen peittänyt äitiä ja saanut osakseen äidin tavanmukaisia iltahyväilyjä.

Aamuyöstä hän heräsi. Hän oli nähtävästi nukkunut vaatteet päällään ja äiti oli peittänyt hänet. Hän rupesi muistuttelemaan itselleen edellistä iltaa. Kurkkuun nousi henkeä salpaava pala. Sydäntä kirveli kirpeän kipeästi.

Eikö köyhyys itsessään ollut tarpeeksi raskas taakka? Vieläkö sen piti kasvaa ja monistua sen kautta, että se synnytti katke-
raa mieltä ja kovia, haavoittavia sanoja.

Tai siitäkö katkeruus johtui, ettei hän ottanut surua vastaan oikealla tavalla, ei niinkuin äiti?

Kuinka hän oli saattanut sanoa sellaista kuin sanoi äidille, juuri hänelle, jota hän käsin oli tahtonut kantaa läpi kaiken raskaan ja kovan? Vai olikohan hän juuri siksi suuttunut, että hän rakasti niin paljon ja kärsi niin pohjattomasti.

Äidin vuoteelta kuului samassa hiljaista valitusta.

— Oma äiti-kultani! — Saima kumartuu äidin puoleen.

— Tästä minä en enää nouse. Minä tunnen sen.

Hymy sammuu Saiman huulilta. Hyväilyyn kohonnut käsi painuu puutuneena. — Mitä voin tehdä, kysyy hän. Ja hän säikähtää oman äänensä koleutta.

Ne kengät, ne kengät, ne kauniit joululahjakengät, niitä ei enää tarvittu. —

Tammikuun viimepäivinä, pitkän piilossaolon jälkeen, rupesi päivä yht'äkkiä paistamaan kevättä ennustavan iloisesti. Suurin osa kodin irtaimistoa oli jo silloin panttilaitoksella ja kylmilleen jätetyssä huoneessa makasi kuollut laudoilla.

Saima asui keittiössä. Hänen täytyi olla lähellä äitiä ja jakaa kaikki hänen kanssaan niinkauan kuin mahdollista.

Ja hän sai paljon jaettavaa.

Lähettäjän kultaisilla alkukirjaimilla kaunistetulla, muodikkaalla paperilla kauppaneuvos ilmotti hänelle, että käsikirjoitus tuli julaistavaksi, ei sanomalehdessä, vaan eri kirjana. Hyvä palkkio oli myöskin tiedossa. Kauppaneuvos onnitteli tämän johdosta, kauniisti ja monisanaisesti lupautuen uraansa alkavan suojelijaksi. Hän oli aina koettanut

auttaa nuoria, eteenpäin pyrkiviä ihmisiä. Sen neiti Särkkä kyllä tiesi.

Saima näkee yhtäkkiä edessään kuvan nuoresta tytöstä, joka jännityksestä vavisten repäisee auki tämän kirjeen, ahmii sen sisällön ja kiiruhtaa sitte viereiseen huoneeseen, jossa viskautuu polvilleen, painaa päänsä äidin syliin ja toistaa riemu joka äänen väreessä: Äiti, äiti, nyt se tuli, nyt minä voin pitää Sinua hyvänä.

Mutta tuo kuva onkin vain haihtuva harhanäky, kuva siitä, mikä olisi voinut tapahtua, jos . . .

Itse teossa nousee hän, kääntää välinpitämättömänä kirjeen kokoon ja astuu hitain askelin kuolleen luo. Hänen katseensa on yhtä eloton kuin kuolleen käsi on kylmä.

— Äiti, hän sanoo hiljaa ja kuiskaamalla, — se tuli nyt — mutta tuli liian myöhään.

SISÄLLYS.

	Sivu
Lapset	7
Elena Edwardownan tarina	28
Leipää	57
Appi-isä	73
Yksi lukemattomien joukosta	89

Hinta
1: 25

Suom. kansak. 1.

Salmela

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 0642

x

